

**Збірник наукових матеріалів
XXIII Міжнародної науково-практичної
інтернет – конференції
*el-conf.com.ua***



«НАУКОВІ ЗАПИСКИ СУЧАСНИХ ВЧЕНИХ»

26 жовтня 2018 року

Частина 7



м. Вінниця

Наукові записки сучасних вчених, XXIII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. – м. Вінниця, 26 жовтня 2018 року. – Ч.7, с. 66.

Збірник тез доповідей укладено за матеріалами доповідей XXIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Наукові записки сучасних вчених», 26 жовтня 2018 року, які оприлюднені на інтернет-сторінці el-conf.com.ua

Адреса оргкомітету:
2018, Україна, м. Вінниця, а/с 5088
e-mail: el-conf@ukr.net

Оргкомітет інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерела є обов'язковим.

ЗМІСТ

Філологічні науки

<i>Бажура І.С.</i> СЛОВОТВІРНА СИНОНІМІЯ АФІКСІВ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ.....	4
<i>Бордюгов Є.Г.</i> ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКИХ РЕКЛАМНИХ СЛОГАНІВ	6
<i>Бут Д.І.</i> ОСОБЛИВОСТІ СИНТАКСИЧНИХ БЕЗОСОБОВИХ КОНСТРУКЦІЙ З ЗАЙМЕННИКОМ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ.....	8
<i>Випринюк Т.О.</i> , РОЛЬ ПЕРЕКЛАДУ У ПРОЦЕСІ МІЖКУЛЬТУРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ	12
<i>Желейкіна І.С., Щербина А.М.</i> КОНЦЕПЦІЯ СВІТУ І ЛЮДИНИ У РОМАНАХ «ОПОВІДЬ СЛУЖНИЦІ» МАРГАРЕТ ЕТВУД ТА «МАША, АБО ПОСТФАШИЗМ» ЯРОСЛАВА МЕЛЬНИКА	18
<i>Кулібаба С.О.</i> АВТОСЕМАНТИЧНІ ІМЕННИКОВІ СЛОВОНАЗВИ ПРЕДМЕТНИХ ДЕНОТАТИВ У ФУНКЦІЇ ПІДМЕТА В НЕПОШИРЕНОМУ РЕЧЕННІ	23
<i>Передерієва К.А.</i> НЕОЛОГІЗМИ У ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	28
<i>Петрова Г.П.</i> ПРОЗА ТОДОСЯ ОСЬМАЧКИ В РАДІОПУБЛІЦИСТИЦІ ЮРІЯ ЛАВРІНЕНКА.....	31
<i>Пікуль Т.В.</i> ІДІОСТИЛЬ ТА ІДІОЛЕКТ: ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ	37
<i>Сас А.А., Урсані Н.М.</i> ВАНІТАТИВНІ МОТИВИ У ЛІРИЦІ ВАСИЛЯ СТУСА (НА ПРИКЛАДІ ЗБІРКИ «ПАЛІМПСЕСТИ»).....	42
<i>Тетеріна О.Б.</i> “СВОЄ” І “ЧУЖЕ” У ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІЙ КОНЦЕПЦІЇ В.ДЕРЖАВИНА.....	49
<i>Хруленко О.О.</i> МЕТОДИ І ПРИЙОМИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	51
<i>Жук А.Д.</i> ДО ПИТАННЯ ПРО УНОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ.....	55
<i>Колодна Ю.Є.</i> ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ КІНОПОВІСТІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА «ЗАЧАРОВАНА ДЕСНА» (ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ КОНЦЕПТ)	61

СЛОВОТВІРНА СИНОНІМІЯ АФІКСІВ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

*Бажура І.С.,**студентка факультету іноземних мов**Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла**Коцюбинського**м. Вінниця, Україна*

Тривалий час поняття «словотворча синонімія» не мало точного визначення, чи не був змальований конкретний предмет вивчення. В даний час немає єдиного погляду на дане питання, існує багато протиріч, відсутня широке теоретичне узагальнення цієї проблеми.

Словотворча синонімія характеризується рядом специфічних рис. По-перше, якщо для лексичної синонімії першоджерелом є слово, то для словотворчої - словотвірний тип. У зв'язку з цим словотворчу синонімію кваліфікують як особливий тип синонімічних відношень, що відображає взаємодію словотворчих типів, а не окремих слів. По-друге, словотворчі синоніми об'єднує типове словотвірне значення. Це одна з визначальних ознак для виділення словотворчих синонімів. По-третє, лексична синонімія виходить з певного значення слова, незалежно від його морфологічного складу, в той час як словотворча синонімія ґрунтується на словотвірно-граматичних показниках. Вона оформляється за допомогою словотворчих засобів. Особливістю словотворчих синонімів є те, що вони містять однакову кореневу морфему, тобто ідентичну безпосередню складову [1, с. 75].

Також, слід зазначити, що в утворенні словотворчих синонімів в класі іменників найбільш продуктивними є суфікси. В нашому дослідженні ми використали групи слів, які характеризуються спільністю кореневої морфеми. З 13 пар слів повністю синонімічними виявились 6 пар словотворчих формантів: *heit – igkeit, un – miß, chen – lein, haft – würdig, lei – erei, lich – bar*, що пояснюється тим, що значення даних формантів збігаються. Зміни в значенні простежується у 3 пар: *tum – schaft, ung – heit, 0 – be*. Наприклад, суфікси *tum –*

schaft у словах *Rittertum – Ritterschaft, Bürgertum – Bürgerschaft, Künstlertum – Künstlerschaft* характеризують однакове поняття та мають однакове номінативне значення. *Rittertum – Ritterschaft* позначають лицарство, *Bürgertum – Bürgerschaft* – міщанство, *Künstlertum – Künstlerschaft* – митців [2, с. 254].

Лексичне значення даного поняття не змінюється при заміні суфікса *tum* на *schaft*, оскільки значення самих суфіксів також співпадають (для обох є спільним значення згуртованості людей). Хоча, необхідно звернути увагу на факт, що між даними словами все ж є різниця в семантичному забарвленні: синоніми *Bürgertum* та *Bürgerschaft* відрізняються, оскільки основне значення першого є буржуазія, а другого – населення. Тобто, в 1 випадку йдеться про певний клас у суспільстві, коли ж в другому про суспільство в цілому.

Така ж ситуація простежується в 1 та 3 прикладі таких синонімів. *Künstlertum* та *Künstlerschaft* мають спільне значення *Künstlersein*, хоча в деяких випадках поняття *Künstlerschaft* також може означати не лише стан, а й спільноту людей, об'єднаних за певними критеріями *Gesamtheit der Künstler* [3, с. 548].

Не синонімічною виявилась пара *e – is*. Такі слова називають фальшивими друзями перекладача, оскільки через свою однакову морфологічну структуру вони сприймаються як синонімічні. Слово *Base* означає «тітка (*Tante*)», коли *Basis* – «основа (*Grund*)», таке ж явище прослідковується при семантичному аналізі слів *Dose – Dosis*. *Dose* позначає слово «бляшанка, пляшка», а *Dosis* – «визначена кількість чого-небудь, доза». Отже, словотвірні форманти даних пар не є синонімічними.

Інші форманти спричиняють появу нових семантичних забарвлень, хоч і не змінюють значення слова *tion – ierung, 0 – e, lich – isch*.

Отже, словотвірна синонімія афіксів є у німецькій мові явищем досить поширеним та заслуговує на подальше вивчення.

Література:

1. Шапиро А.Б. Некоторые вопросы теории синонимов (на материале русского языка)/ А. Б. Шапиро// доклады и сообщения шт-та языкознания АН СССР: 1955. – С. 69–87.

2. Duden. Das große Wörterbuch der deutschen Sprache in 10 Bänden. Mannheim – Wien – Leipzig:Dudenverlag, 1999.

3. Dieter Götz, Günther Hänsch, Hans Wellmann Langenscheidt Grosswörterbuch Deutsch als Fremdsprache / Langenscheidt-Redaktion. – 2009. – S. 633.

УДК 811.112.2'374

Філологічні науки

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКИХ РЕКЛАМНИХ СЛОГАНІВ.

Бордюгов Є.Г.,

студент факультету іноземних мов

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

м. Вінниця, Україна

Реклама є складною формою впливу на людину, яка призначена сформуванню вибору споживача за допомогою маніпулятивних засобів. Значна присутність рекламної продукції у ЗМІ обумовила високу продуктивність текстів цієї категорії, у яких при цьому вдало використовуються засоби мовного маніпулювання споживачем [1, с.26].

Ми розглядаємо рекламний текст як письмовий мовленнєвий акт, який сприймається в сукупності екстралінгвістичних, прагматичних, психологічних та соціокультурних факторів та є таким, що впливає на ефективність, цілісність та оригінальність реклами [2, с.35].

Маніпуляцію як вид психологічної дії, під час якої майстерність маніпулятора використовується для прихованого введення у психіку адресата цілей, бажань та намірів, ми розглядаємо з точки зору рекламного впливу, який

базується на певних мовних явищах.

Останнім часом розвинулась "теорія сильних позицій" у композиції тексту, які зосереджують увагу читача на певних елементах повідомлення та встановлюють семантично релевантні відношення між елементами одного чи різних рівнів, полегшуючи декодування та утворюючи естетичний фон тексту.

Також у сучасному суспільстві з'явилася потреба у мовно-мовленнєвій економії (інформаційній компресії) – стисненні тексту при збереженні його сенсу. Як, наприклад, *"Schönes Haus zum kleinen Preis"* (замість *"Zu einem kleinen Preis können Sie ein schönes Haus kaufen"*).

Реклама часто включена в комплекс заходів підприємства, що спостерігається у логотипах та слоганах. Для прикладу, можна вернути увагу на слогани німецьких автомобільних компаній, де авто є втіленням якості, розкоші, респектабельності і високих технологій: *"Vorspruch durch Technik"* (Audi), *"Das Auto"* (Volkswagen), *"Aus Liebe zum Automobil"* (Volkswagen), *"Wir leben Autos"* (Opel), *"Freude am Fahren"* (BMW), *"Aus Freude am Wagen"* (Citroen).

Цікаво звернутися до рекламних слоганів мережі фаст-фуду "McDonald's". Кожен з них переконує споживача в одному – їжа від McDonald's є найсмачнішою та найкращої якості: *"McDonald's. Essen mit Spaß"*, *"McDonald's ist einfach gut"*, *"Vorsprung durch Tomate"*, *"Die neue Ess-Klasse"*.

Одним із ефективних лінгвістичних прийомів маніпуляції у рекламних текстах є вживання фразеологізмів, точніше їх структурно-модифікованих форм[3, с.128]. Метод скорочення компонентного складу (еліпсис) є також продуктивним у рекламі: *"Aygo. Lust auf morgen"* (з реклами автомобіля на сайті компанії Toyota) замість вислову *"Lust auf morgen haben"*.

Розширення компонентного складу фразеологізмів – протилежна можливість перетворення фразеологічних моделей у рекламних текстах: *"Jede Frau hat ein schmutziges Geheimnis"*, – стверджує реклама серіалу «Відчайдушні домогосподарки». В основу трансформації покладено фразеологічну одиницю *"Jede Frau hat ein Geheimnis"*. Фразеологічна контамінація полягає в поєднанні

компонентів різних фразеологізмів: рекламний слоган компанії Media Markt – "Impuls am Puls" – також дає приклад поєднання поєднання фразеологічних одиниць, а саме "jmdm/ etw. Impuls geben + am Puls der Zeit".

Як бачимо структурно-семантичні фразеологічні трансформації суттєво сприяють підвищенню ефективності рекламного повідомлення.

Аналіз німецьких рекламних слоганів свідчить про універсальні закономірності використання мовних одиниць різного рівня, які змушують працювати уяву і пам'ять реципієнта. Саме тому в рекламних текстах практично кожна лінгвістична одиниця є не лише семантично значущою, але і володіє особливою комунікативною силою.

Література:

1. Анніна І.О. Інформативність рекламного заголовка / І.О.Анніна. – Москва, 1988. – 26 с.
2. Волкогон Н.Л. Інтерналізація реклами і проблеми перекладу: проблеми семантики слова, речення та тексту / Н.Л.Волкогон - Київ, 2001. – 35 с.
3. Шатин Ю. Построение рекламного текста / Ю. Шатин - Москва, 2003. – 128 с.

Філологічні науки

ОСОБЛИВОСТІ СИНТАКСИЧНИХ БЕЗОСОБОВИХ КОНСТРУКЦІЙ З ЗАЙМЕННИКОМ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ– *il*

Бут Д.І.,

студентка факультету іноземної філології

Рівненський державний гуманітарний університет

м. Рівне, Україна

У французькій мові особовий займенник *il* замінює іменник, який завжди можна відновити з контексту чи з ситуації, тоді як безособовий займенник не може замінити іменник і не має референтної співвіднесеності. Він виконує суто граматичну функцію, займаючи позицію підмета при перфектному дієслові,

оскільки такі дієслова у французькій мові в усіх способах, окрім наказового, повинні, як правило, мати підмет.

Безособовою є та конструкція, в якій дія виражається без реального підмета або де підмет не може бути визначеним. «Безособове речення характеризується введенням безособового *il* та переміщення особового підмета за дієсловом, це те, що змінює формування інформації» [4, с. 190].

На відміну від української чи російської мови, де безособове речення не може мати підмета, у французькій мові існує формальний підмет, виражений займенником *il*.

Згідно з традиційними концепціями, безособові конструкції мають два типи підметів: один називають «*sujet apparent*» або граматичний, інший – «*sujet réel*» або логічний, «*sujet apparent*», як правило, вживається із безособовими дієсловами [2, с. 106]: *Il faut faire le bilan du bon et du mauvais en chaque situation ; Il reste du jambon et du fromage*. У даних реченнях *il – sujet apparent*, він узгоджується з дієсловом у роді і числі, але він не виконує жодної дії. Щодо *sujet réel*, то саме він відповідає на запитання *про що йдеться? що?*.

Безособова конструкція відповідає за формою 3-й особі однини і представлена або безособовими дієсловами, тобто такими, що мають тільки безособову форму як *neiger, falloir, brainer, fraîchir, grésiller*, і особовими, які можуть бути вжиті і як безособові.

Дієслова *pleuvoir i neiger* можуть однак супроводжуватися іменниковим розширенням, що визначає матеріальний прояв процесу: *Il pleuvait de grosses gouttes / des cordes / des hallebardes*. У переносному вживанні, ці дієслова можуть бути в особовій формі. Порівняємо: *Il pleut des soufflets, Jacques!*, але *Les coups pleuvaient sur l'arbitre – Les tomates plurent sur la scène [nor. une pluie de coups / de tomates] – Les canons tonnent* [4, с. 159].

Інколи, безособове дієслово може стати квазіособовим, «якщо воно вживається в переносному значенні: *il pleut des balles sur le champ de bataille*» [1, с. 6].

У французькій мові ми маємо справу із неперехідними дієсловами які виражають загалом рух, появу або зникнення, загалом процес без справжнього суб'єкта. Ці дієслова мають стояти в постпозиції до їхнього підмета; такі дієслова зазвичай застосовують для розвитку дії в дієгезисі літературного твору або драматичного твору, спектаклю: *Entre un homme, survient un événement...*» [3, с.125]. Існує велика кількість неперехідних дієслів, які входять до цього типу конструкцій: *Il est arrivé (une catastrophe) / court (un bruit) / émane (une odeur) / jaillit (du pétrole) / se passe (de drôles de choses) / règne (un silence de mort) / souffle (un vent de panique) / me vient à l'esprit (une idée) / manque (deux hommes à l'appel) /* тощо.

Властивість деяких французьких дієслів (*pleurer*) набувати перехідність \ неперехідність за допомогою займенника *il* варто проілюструвати цитатою поета Поля Верлена, де особове дієслово *pleurer* поєднує в собі одночасно дві категорії: *Il pleure dans mon cœur comme il pleut sur la ville* [6, с. 96].

Після неперехідного дієслова, класичне місце прямого додатку змінюється, коли дієслівна препозиція підмета виявляється формально зайнятою безособовою формою *il*: *Plusieurs accidents sont arrivés → Sont arrivés plusieurs accidents* (Такий порядок слів можливий у поетичних і драматичних творах) → *Il est arrivé plusieurs accidents* [4, с.448].

Французька мова в організації своєї лексики не приписує виконавця дії дієсловам, які означають метеорологічні явища, а також дієсловам, які виражають необхідність або існування. Присутність безособового *il* в позиції підмета у цих фразах є синтаксичним феноменом, оскільки змінювані форми дієслова не можуть представлятися без синтаксично вираженого підмета.

Безособові конструкції вживаються тільки у 3-ій особі однини і залишаються незмінними. Вони в основному передають метеорологічну або часову інформацію: *Il pleut // il neige // il vente // il est trois heures*. Дієслово *faire* набуває безособового значення та десемантезується: *Il fait beau // il fait froid // il fait nuit*. Для утворення означального звороту іменник потрібно вжити з неозначеним артиклем: *Il fait un froid noir ici* [5, с. 104]. Безособова конструкція

вживається тоді, коли увага спрямована на дію або подію: *Il est arrivé plusieurs télégrammes*, *il* є очевидним підметом, а *plusieurs télégrammes* – реальним суб'єктом, де можна утворити особове речення *Plusieurs télégrammes sont arrivés*, в якій, до речі, дієслово виступає в пасивному стані. Як наслідок трансформації, речення з дієсловом в особовій формі набувають пасивного забарвлення: *Il court de drôles de bruits en ville* → *De drôles de bruits courent en ville* – *Il a été vendu plus de mille exemplaires* → *Plus de mille exemplaires ont été vendus*.

Перехідні дієслова з прямим додатком у пасивних конструкціях з займенником *il* можуть набувати значного рівня безособового вираження: *On lira un poème de Prévert* → *Il sera lu un poème de Prévert*; неперехідні дієслова (найчастіше *venir, arriver, rester, tomber, manquer*), наприклад: *Des gens normaux existaient encore* → *Il existait encore des gens normaux* [5, с. 151].

Семантикою слова зумовлюються його комбінаторні можливості, а вплив безособового займенника завжди сигналізує про зрушення в його семантиці»
Наприклад: *Une école sans enfants, c'est un peu la ruche sans abeilles. Il y manque la vie. Il s'en dégage une impression de tristesse que vient souligner encore, en cette matinée, la brume persistante des derniers jours de novembre* → *Une école sans enfants, c'est un peu la ruche sans abeilles. La vie manque. Une impression de tristesse s'en dégage*.

Отже, у французькій мові безособові конструкції двоскладні із обов'язковим вживанням формального підмета, який виражений займенником. У таких конструкціях дієслова не можуть мати актантів і позбавлені валентності. Безособова конструкція зображає подію як незалежний від будь-якого суб'єкта стихійний процес, який пізніше пов'язується з певною субстанцією. І навіть у дієсловах з безособовим підтекстом у французькій мові процес уподібнюється до дії.

Література:

1. Мартинюк О.М. Синтагматика і парадигматика актантності у французькому мовленні. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата філологічних наук. – К.: Київський національний лінгвістичний університет, 2011. – 20 с.

2. *Grévisse M. Le bon usage. Grammaire française avec des remarques sur la langue française d'aujourd'hui / M. Grévisse. – 9-ème ed. – Paris: Librairie A. Hatier, 1969. – 328 p.*

3. *Maingueneau D. Syntaxe du français. – Paris: Hachette Supérieur, 1999. – 159 p.*

4. *Riegel M., Pellat J.-Ch., Rioul R. Grammaire méthodique du français. – Paris: Presses universitaires de France « QUADRIGE / PUF », 1994. – 246 p.*

5. *Sagan F. Dans un mois, dans un an / Françoise Sagan. – М.: Юпитер-Интер, 2004. – 108 с.*

6. *Verlaine P. Poésies. – Moscou: Éditions du Progrès, 1977. – 316 p.*

Філологічні науки

РОЛЬ ПЕРЕКЛАДУ У ПРОЦЕСІ МІЖКУЛЬТУРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Випринюк Т.О.,

II курс ОР магістр, факультет іноземних мов,

*Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника*

Науковий керівник Думчак І.М.,

кандидат філологічних наук, доцент.

У статті досліджується питання виникнення та розвитку поняття “міжкультурна комунікація”, а також її вплив на життя сучасного суспільства, розкривається сутність поняття “переклад” в її структурі та аналізується зв’язок і вплив перекладу на кінцевий результат у процесі інтеркультурного спілкування. Здійснення міжкультурної комунікації можливе, коли комуніканти розуміють один одного, і переклад у цьому процесі допомагає досягти взаєморозуміння та має надзвичайну вагу для підтримки безпосередніх зв’язків між тими, хто спілкується.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, переклад, суспільство, взаємодія, спілкування.

In this article it is investigated the progress of the concept “intercultural communication” and its influence on the development of modern society, also revealed the essence of the notion “translation” in its structure and analyzed the impact of communication and translation on the final result in the process of intercultural communication. Intercultural communication is possible when the communicants understand each other, and translation in this process helps to achieve understanding and has extraordinary importance in supporting direct links between those who communicate.

Key words: *intercultural communication, translation, society, interaction, communication.*

Актуальність дослідження обумовлена тим, що питання культури як універсального контексту, а також комунікації та перекладу як найголовніших та найфундаментальніших видів взаємодії між людьми вийшли на перший план.

Визнання безпосередньої цінності розмаїття світових культур, відмова від колонізаторської культурної політики зумовили бурхливий розвиток відповідних галузей знання з опорою на новий в історії людства феномен - інтерес народів Землі одне до одного.

Серед численних складних проблем, що вивчає сучасне мовознавство, важливе місце належить вивченню лінгвістичних аспектів міжмовної діяльності, яке називають "перекладом" чи "перекладацькою діяльністю". Переклад - це безсумнівно дуже давній вид людської діяльності. Як тільки в історії людства утворилися групи людей, мови яких відрізнялися одна від одної, з'явилися і "білінгви", що допомагали спілкуванню між "різномовними" колективами. З виникненням писемності до таких усних перекладачів - "товмачів" - приєдналися і перекладачі письмові, що перекладали різні тексти офіційного, релігійного та ділового характеру.

Із самого початку переклад виконував найважливішу соціальну функцію, роблячи можливим спілкування людей. Поширення письмових перекладів відкрило людям широкий доступ до культурних досягнень інших народів, уможливило взаємодію і взаємозбагачення літератур та культур. Знання іноземних мов дозволяло читати в оригіналі книги цими мовами, але вивчити навіть одну іноземну мову вдавалося далеко не кожному. Тільки переклади зробили доступними для всього людства геніальні твори Гомера і Шекспіра, Данте і Гете, Толстого і Достоевського.

Поняття міжкультурної комунікації виникає в середині ХХ століття і пов'язане з іменами таких вчених, як Е. Голл, К. Клакхон, А. Кребер, Р. Портер, Д. Трагер, Л. Самовар. Теорії комунікації, що намагалися пояснити даний феномен з різних точок зору, розробляли такі західні дослідники, як К. Бергер, С. Гантінгтон, Е. Гірш, Е. Голл, Г. Гофстеде, С. Даль.

Мета статті полягає у різнобічному вивченні питання міжкультурної комунікації у її зв'язку з теорією перекладу.

Завдання статті – розкрити сутність поняття “міжкультурна комунікація” та розглянути місце й значення перекладу.

В межах дослідження потібно вирішити наступні завдання:

- дослідити розвиток поняття “міжкультурна комунікація”;
- розкрити сутність поняття “переклад” у контексті міжмовного спілкування;
- проаналізувати зв'язок та вплив перекладу на кінцевий результат у процесі міжкультурної комунікації.

Процес комунікації починається зі звичайного визнання факту існування культурних відмінностей між представниками різних культур. Головним суб'єктом комунікації є людина, яка для забезпечення своєї життєдіяльності вступає у взаємозв'язок з іншими людьми. 70% свого часу людина витрачає саме на комунікацію. Система людських взаємин опосередковується культурою, яка визначає характер і ефективність людського спілкування. Здійснення міжкультурної комунікації можливе, коли комуніканти розуміють

один одного, і переклад у цьому процесі виступає спільним кодом для досягнення взаєморозуміння.

Термін “міжкультурна комунікація” певною мірою синонімічний з поняттям “діалог культур”. Широкий аналіз цього явища подано у працях В.Біблера, який наголошує на формі вільного спілкування [1, с. 32]. Діалог культур – це потреба у взаємодії, взаємному збагаченні, яке передбачає взаєморозуміння, а значить тотожність.

Міжкультурна комунікація - це соціальний феномен, сутність якого полягає у конструктивній чи деструктивній взаємодії між представниками різних культур, субкультурами в межах чітко визначеного просторово-часового континууму. У центрі міжкультурних взаємодій перебуває людина як носій загальнолюдських універсалій і культурних особливостей [7, с. 2].

Датою народження міжкультурної комунікації як академічної дисципліни можна вважати 1954 рік, коли було видано книгу Є. Хола і Д. Трагера “Culture as Communication” (“Культура як комунікація”). У даній роботі автори вперше запропонували термін “міжкультурна комунікація”. Згодом основні положення та ідеї такої комунікації були більш докладно розвинуті у відомій роботі

Е. Хола “The Silent Language” (“Німа мова”), де автор показав тісний зв’язок між культурою і комунікацією. Вважається, що Е. Холл є засновником міжкультурної комунікації як окремої дисципліни.

Важливим актом даної комунікації є переклад, оскільки він передбачає подолання культурної дистанції між комунікантами і спрямований на забезпечення їх порозуміння. Він руйнує міжмовний та міжкультурний бар’єр.

Переклад у сучасному світі виступає важливим засобом спілкування між індивідами, які розмовляють різними мовами й належать до різного лінгвокультурного ареалу.

За В. Н. Комісаровим, переклад – це вид мовного посередництва, який цілком орієнтований на оригінал. Переклад є іншомовною формою існування повідомлення, яке містить оригінал. Завдання перекладу -

забезпечити такий рівень комунікації, при якому створюваний текст мовою рецепієнта міг би виступати в якості повноцінної комунікативної заміни оригіналу [4].

З точки зору теорії міжкультурної комунікації, при перекладі зіставляються не тільки дві мови, а й дві культури в широкому розумінні цього слова. Через міжкультурні відмінності, те, що є зрозумілим носіям однієї мовної культури може викликати нерозуміння у іншомовного рецепієнта тексту перекладу. Тому завдання перекладу включає не тільки пошук еквівалентних відповідностей для передачі комунікативної установки відправника, а й надання одержувачу необхідних для розуміння пояснень, щоб реакція іншомовного одержувача відповідала реакції одержувача повідомлення на вихідній мові [2, с. 7-9]. Тільки тоді переклад стане тотожним, або еквівалентним.

Отже, переклад задовольняє суспільну потребу у міжкультурній комунікації. Як вказує К. Л. Латишев, переклад має на меті задовольнити потребу суспільства в двомовній комунікації, яка в максимальній мірі наближена до природної, одномовної [5, с. 10].

Таким чином, міжкультурна комунікація, як особливий вид порозуміння, припускає спілкування між носіями різних мов і різних культур. Співставлення мов і культур виявляє не тільки загальне, універсальне, але й специфічне, національне, самобутнє, що зумовлене розбіжностями в історії розвитку народів.

Як зазначає В. Н. Комісаров, у процесі міжкультурної комунікації функціонують дві мовні системи, і вони функціонують не незалежно одна від одної, а у тісній взаємодії [3].

У цьому контексті, переклад є дуже важливим та необхідним засобом міжкультурної комунікації та має надзвичайну вагу для підтримки безпосередніх зв'язків між комунікантами, які належать до різних лінгвокультурних ареалів.

Проведене дослідження не розкриває усіх аспектів питання щодо ролі перекладу у процесі міжкультурного спілкування. Подальшого вивчення потребують засоби вдосконалення рівня кваліфікаційної підготовки та компетентності перекладачів у сфері здійснення міжкультурної комунікації.

Література:

1. Біблер В. С. Культура. Діалог культур / В. С. Біблер // Питання філософії. – 1989. – № 6. – С. 31–42.
2. Бреус Е. В. Теория и практика перевода с английского на русский. [Текст] /
Е. В. Бреус. – М.: Высшая школа, 1990. – 103 с.
3. Комиссаров В. Н. Общая теория перевода: учебное пособие / В. Н. Комиссаров. – М.: ЧеРо, 1999. – 136 с.
4. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение: курс лекций / В. Н. Комиссаров. – М.: ЭТС, 1999. – 192 с.
5. Латышев Л. К. Перевод: проблемы теории, практики и методики преподавания. [Текст] / Л. К. Латышев. – М: Просвещение, 1988. – 160 с.
6. Миньяр-Белоручев Р. К. Общая теория перевода и устный перевод. [Текст] /
Р. К. Миньяр-Белоручев. – М.: Воениздат, 1980. – 237 с.
7. Подольська Є. А. Культурологія: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / Є. А. Подольська, В. Д. Лихвар, К. А. Іванова. – К.: Мінохоронздрав України. Нац. фармацевтич. ун-т, 2003. – 287 с.
8. Швейцер А. Д. Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты. [Текст] /
А. Д. Швейцер. – М, 1988. – 216 с.

КОНЦЕПЦІЯ СВІТУ І ЛЮДИНИ У РОМАНАХ «ОПОВІДЬ СЛУЖНИЦІ»

МАРГАРЕТ ЕТВУД ТА «МАША, АБО ПОСТФАШИЗМ»

ЯРОСЛАВА МЕЛЬНИКА

*Желейкіна І. С.,**учениця 10 класу**Полтавський обласний науковий ліцей-інтернат II-III ступенів**імені А.С. Макаренка Полтавської обласної ради**Щербина А.М.,**учитель зарубіжної літератури**Полтавський обласний науковий ліцей-інтернат II-III ступенів**імені А.С. Макаренка Полтавської обласної ради**м. Полтава, Україна*

Канадська література на сьогодні ще не досліджена достатньо і ґрунтовно. Як зазначає Ю.Чернова, «є прошарки, які складають білі плями у канадському літературознавстві, й один із них – романістика М. Етвуд» [1, с.124].

Творчий доробок мисткині ретельно вивчають у західній філології [2].

В українській науці спадщина письменниці досліджена ще мало: її вивченню присвячені наукові праці Н. Овчаренко і М. Воронцової, статті Ю. Жаданова, Л. Романчук, Н. Балан.

Книги Маргарет Етвуд привертають увагу актуальними для сьогодення проблемами: нівелювання та знецінення вічних моральних цінностей, ставлення до жінки, пошук людиною власного «я», непорозуміння між людьми, екологічні катастрофи тощо.

Унікальним у творчості письменниці М. Воронцова називає роман-дистопію «Оповідь служниці» (1986) [3].

Роман Ярослава Мельника «Маша, або Постфашизм» (2016), за оцінкою Т.Синьоок, став «літературною бомбою» в Литві і увійшов до п'ятірки

найкращих книг 2013 року [4]. В Україні твір потрапив до коротких списків Книжки року-BBC у 2016 році.

Роман ще не став об'єктом вивчення для науковців, але є низка відгуків, рецензій, роздумів читачів, літературних критиків з приводу цього творчого доробку відомого письменника. Це, зокрема, невеликі замітки Д.Дроздовського, М.Петращука, О.Рокосовської, В.Шелухіна тощо.

За жанром «Маша, або Постфашизм» теж є дистопією. Але в українському літературознавстві ще немає наукових розвідок, в яких зіставлялись би ці два однакових за жанром і написані в один часовий період твори. Це і зумовлює актуальність статті.

Отже, метою нашої розвідки є спроба порівняти зображення світу і людини у романах-дистопіях «Оповідь служниці» Етвуд і «Маша, або Постфашизм» Мельника.

Художній світ, зображений канадською письменницею, представляє собою Джілеад – американську державу майбутнього. Утворилася вона, як пише авторка, внаслідок збройного перевороту: президент і увесь конгрес були розстріляні.

Десь іде війна. Нова влада вводить надзвичайне військове положення, випускає низку законів, що забороняють жінкам працювати, мати власність, користуватися грошима. Постійний пошук ворогів, виселення неблагонадійних і старих людей у колонії, розстріли «злочинців» стають щоденною реальністю. Такі порядки – результат тероризму і шовінізму, диктатури влади і аполітичності громадян. Це напівфашистський тоталітарний режим, «войовничий християнський фундаменталізм» [5, с. 125]. Релігійність людей доведена до абсурду і демонструє, що такий фанатизм є кроком назад, руйнує суспільство і знищує його [5].

Етвуд показує: у державі майбутнього людські цінності повністю знівельовані і суспільство розділене на касти. Перша – це воєначальники, засновники і керівники держави – Командори. Вони мають право на Дружин, Марф і Служниць. Інші чоловіки – Хранителі, Ангели та Очі, тобто різні військові формування.

Жінки поділяються на Тіток, Дружин, Марф (це домогосподарки, кухарки). Є окрема категорія Служниць, на яких покладена лише репродуктивна функція, втрачена іншими представниками слабкої статі через погіршення екології. Порушниці порядку, нездорові і нездатні народити дитину відправляються у спеціальні табори. Там виконують складну і небезпечну роботу, тому швидко помирають.

Жінки позбавлені усіх можливих прав і свобод, їхнє існування суворо регламентовано режимом. Служниці не мають посвідчення особи. Замість паспорта у них татуювання на щиколотці. Принижують жінок до тваринного рівня і «електричні батоги для худоби» [6, с. 12] в руках у Тіток, і паркан із колючим дротом навколо території для прогулянок.

Вулицями їздять автомобілі переважно чорного кольору. Такі фургони із зображенням білокрилого ока постійно нагадують про тотальний контроль. Етвуд порівнює ці машини із акулами на полюванні.

Після радіоактивного забруднення і хімічного зараження природа у місті дуже бідна. Ретельно «причесані міські газони ідеальні, подібно до фотографій із старих журналів» [6, с. 30], але нереальні своєю нежиттєвістю.

Навколо міста зведено високу Стіну. У неї забиті великі гаки для розміщення тіл порушників закону. Так страчують противників нового режиму, повстанців, проповідників незаконних релігій, жінок, які не хочуть виконувати свій обов'язок, втікачів тощо. Усіх, у кого інші погляди.

Етвуд змальовує головну героїню твору – Служницю Фредову – самотньою і відчуженою, але у той же час здатною глибоко відчувати соціальні суперечності і націленою на звільнення від ролі жертви [3]. Пройшовши складний шлях внутрішньої еволюції, жінка стає на шлях утвердження власної гідності і самоусвідомлення як особистості.

Художній світ твору Мельника являє собою всесвітню державу Рейх у четвертому тисячолітті. На відміну від роману канадської мисткині, в дистопії українського автора є противники влади – Партія Консервативних Гуманістів. Її

члени навіть спричинили бунт у суспільстві, заявивши про можливість перевиховання деградованих людей – сторів.

Місце дії – це замкнутий простір, як і у Етвуд. У творі канадської авторки територія міста обнесена Стіною. У романі Мельника країна відділена від усього світу високими горами. Ця обмеженість гнітить героїв дистопій, пробуджує тваринні інстинкти слухняності, підкорення, знищує в людях людське.

Така цінність, як природа, у житті героїв Мельника теж відсутня. Хоч головний персонаж живе у замському будинку, буває у селі, в тексті є лише кілька коротких пейзажних описів.

Людство теж поділено на вищу і нижчу раси. «Свої» – це «свій народ», «свій клас», «своє коло», «своя раса». «Чужі» – «не свій народ», «не свій клас», «не своє коло», «нижча раса» [7, с. 130]. Представники першої насолоджуються життям, вільні у виборі працювати чи відпочивати, матеріально забезпечені. Але вони, як і герої доробку канадської письменниці, знаходяться під контролем. Так, наприклад, «спеціальні служби Рейха стежать за правильним ужитком слів, охороняють споконвічні поняття нашої цивілізації» [7, с. 15, 16].

До другої раси належать стори. Живуть вони у хлівах, не знають мови, моралі, правил санітарії і гігієни, культури. У них «лапи» [7, с. 16], а не кисті; не ступні, а «копита» [7, с. 16]. Отже, проблема знеособлення людини, що досить своєрідно піднімається у романі Етвуд, у творі «Маша, або Постфашизм» Мельника доведена до граничного рівня: людина перетворена на домашню тварину. Один із героїв роману, Дубов, говорить: «А тут просто не дають народитися особистості, людині» [7, с. 144].

Так само, як головна героїня твору Етвуд, персонаж дистопії Мельника Дмитро Огін, хоч і належить до «вищої» раси, почуввається нещасливим і самотнім. Чоловік не задоволений порядками в країні, підсвідомо розуміє, що живе неправильно. Його увагу привертає одна із сторів – дівчина Маша. Спостерігаючи за нею, Дмитро приходиться до висновку, що вона така ж як і він людина. Герой усвідомлює: «Тільки на прикладі сторів можна зрозуміти, що

людина, по суті, вичерпується гідністю» [7, с. 36]. Як і Фредова, чоловік стає на шлях боротьби: втікає з країни разом з Машею.

Отже, романи Етвуд і Мельника зближує викриття тоталітаризму як форми правління, що знищує в людині людське. У творі Етвуд цей режим можна назвати напівфашистським. Мельник уже на обкладинці свого доробку оголошує художній світ дистопії постфашистським.

Митці однаково вибудовують концепцію людини: підкреслюють у ній особистість; головне – не фізіологія, а самоповага, здатність переживати, виявляти почуття, жити душею, а не лише тілом.

Основною темою творів є зіставлення людини і суспільства, людини і світу. Український митець прагне довести: не можна ділити суспільство на людей першого і другого сорту. Канадська авторка привертає увагу до безправного становища жінки. В обох творах йдеться про гідність людини, повагу до особистості, гуманізм – одвічні людські цінності.

У передмові до роману український письменник визначає мету його написання – актуалізувати гуманістичний пафос літератури сьогодення. Гадаємо, це однаково вдалося і Мельнику, і Етвуд.

Література:

1. Чернова Ю.В. Спільні ознаки романів Маргарет Етвуд / Ю.В. Чернова – Режим доступу: <http://seanewdim.com/uploads/3/2/1/3/3213611/chernova>

2. Тимейчук І.М. Роль синтаксичних стилістичних засобів у романі М. Етвуд «Розповідь служниці» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://naub.oa.edu.ua/2015>.

3. Воронцова М. Ю. Своєрідність романістики Маргарет Етвуд / Марина Воронцова [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.br.com.ua/referats/dysertacii_ta_autoreferaty/104397-1.html.

4. Синьоок Т. Промінчик світла, кинутий на трупи [Електронний ресурс] / Тетяна Синьоок. Режим доступу: <https://blog.yakaboo.ua/zhanr-profilaktyka-suspilnykh-zakhvoryuvan/>

5. Жаданов Ю. А. Дистопия второй половины XX века: Гендерная

революція жанра / Ю.А. Жаданов // Вісник Харківського національного університету імені В. Каразіна. Серія: Філологія.– №936.– Вип.61. – С. 143–145.

6. Етвуд М. Оповідь служниці / М. Етвуд. – Х., 2017. – 272 с.

7. Мельник Я. Маша, або Постфашизм / Я. Мельник.– Львів, 2016.– 286с.

Філологічні науки

АВТОСЕМАНТИЧНІ ІМЕННИКОВІ СЛОВОНАЗВИ
ПРЕДМЕТНИХ ДЕНОТАТИВ У ФУНКЦІЇ ПІДМЕТА В
НЕПОШИРЕНОМУ РЕЧЕННІ

Кулібаба С.О.,

студентка філологічного факультету

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла

Коцюбинського

м.Вінниця, Україна

Природа повнозначного слова обумовлює його властивість виконувати номінативну функцію. Номінування явищ позамовної дійсності має неоднорідний характер вияву в мові: іменникові словоназви позначають предметні денотати, дієслівні – процесуальні денотати, прикметникові – атрибутивні, прислівникові – адвербіальні. Ця функція дає можливість говорити про повнозначні й неповнозначні слова, крім того, розвинути теорію про поділ повнозначних слів на автосемантичні й синсемантичні, а також інформативно недостатні слова. Н. Іваницька з цього приводу стверджує: «Повнозначне слово в аспекті вивчення його номінативної природи й здатності називати денотат розглядаємо як основну мовну одиницю, здатну акумулювати складну й суперечливу наукову проблематику, що стосується слова» [2, с. 126].

Повнозначне слово виконує свої функції, ґрунтуючись на граматичних категоріях. Примітно, що такий процес відбувається переважно на основі словозміни чи словотворення, наприклад категорії роду, числа і відмінка. Однак функціональний план повнозначного слова при цьому залишається

маргінальним. Заслуговує на увагу думка О. Бондарка, який визначає «три рівні опису категорій, для кожного з яких характерний власний план граматичного узагальнення і граматичної абстракції: 1) рівень абстракції граматичної системи; 2) рівень репрезентації абстрактної граматичної системи; 3) рівень функціонування граматичних одиниць у складі висловлень у тексті». Ідеться не лише про номінативну функцію повнозначного слова, а й про її зображення в певних синтагматичних і комунікативних умовах.

Справедливим вважаємо твердження А. Загнітка: «Загалом погоджуючись із віднесенням парадигми граматичної категорії і парадигми частини мови до першого рівня абстракції – рівень абстрактної граматичної системи мови, парадигми лексеми – до рівня репрезентації парадигматичних систем абстрактно- граматичного рівня в лексиці, словоформи як компонента лексемної парадигми – до рівня функціонування граматичних одиниць у складі висловлення, необхідно підкреслити синкретизм парадигматики мовної категорії. Вона охоплює потенціали функціональної спрямованості та функціональної орієнтованості окремих мовних форм». [3,с.27.]Тут автор зазначає про функціональну спрямованість граматичних категорій (автосемантизму / синсемантизму) у певних синтагматичних умовах у поєднанні із рівнями абстрактної та репрезентативної систем, що становить складну й неоднозначну наукову проблематику.

Розгляд проблеми різноплановості вияву дійсності в мові знаходимо в працях таких учених світового рівня , як: Р. Якобсон , В. Матезіус , В . Брендаль, Х. Харріс, Л. Щерба, В.Виноградов. Провідні українські граматисти , які більшою чи меншою мірою вивчали у своїх роботах природу повнозначного слова, – В. Німчук, І. Вихованець, К. Городенська, А. Загнітко, Н. Л. Іваницька та Н. Б. Іваницька, О. Селіванова та ін.

Мета нашого дослідження – продемонструвати особливості семантичного обсягу іменникових словоназв предметних денотатів у різностильовому мовленні. Досягнення мети потребує виконання ряду завдань: 1) окреслити зміст категорії автосемантизму / синсемантизму як виразника

семантичного обсягу номінації денотата; 2) розглянути параметри експлікації / конкретизації семантичного обсягу іменникових словоназв.

Автосемантична словоназва не потребує додаткових мовних засобів вираження її сутності. Однак «другорядні» елементи можуть бути вжиті разом зі словоназвою даного типу. У такому разі йдеться про конкретизацію семантичного обсягу автосемантичної словоназви предметного денотата. Синсемантичні словоназви мають потребу в поєднанні з іншими словоназвами (іменниковими, прикметниковими чи іншими засобами), а тому вживання їх окремо призводить до нечіткості висловлювання, що суперечить інформативним і комунікативним цілям висловлювання.

Семантичний обсяг іменникових словоназв предметів – явище динамічне, що зазнає наповнення, видозмін і конкретизацій у певних функціонально визначених умовах. Переважно такі обставини іманентно притаманні словоназві за рахунок денотатно-номінативної функції. Ряд попередніх досліджень дає змогу визначити засоби, які використовують для експлікації / конкретизації семантичного обсягу іменникових словоназв предметних денотатів:

- 1) повнозначне слово:
 - а) автосемантична словоназва предметного денотата;
 - б) синсемантична словоназва предметного денотата;
 - в) прикметникова словоназва атрибутивного денотата;
- 2) службові слова;
- 3) частина речення;
- 4) прийменниково-іменникові конструкції.

Найчастіше іменникова словоназва предметного денотата (і синсемантична й автосемантична) динамізує свій семантичний обсяг за допомогою повнозначного слова або словосполучення. Наприклад: *...розумна Дора швидко вирішила мою проблему щодо стилю поведінки* [3, с. 101]. Проблема – автосемантична словоназва предметного денотата, семантичний обсяг якої конкретизується в цьому випадку за допомогою словосполучення

щодо стилю поведінки. Словоназва й додатковий компонент вступають у підрядні зв'язки проблема (яка ?) *щодо стилю поведінки*. Така структура подібна до конструкції розширення семантичного обсягу синсемантичної чи конкретизації автосемантичної іменникової словоназви за до допомогою прикметникової словоназви атрибутивного денотата. Яскраво представлений даний тип конкретизації семантичного обсягу іменникової словоназви предметного денотата у реченні: *Лист Манфреда прикрашали хлібні крихти та палтусяча кістка, цей натюрморт нагадував мені скаженого птаха з виряченими очима та коротесенькими крильцями* [2, с.125]. Більшість іменникових словоназв цієї структури належать до автосемантичних – *крихти, кістка, птах, очі, крильця*. Семантичний обсяг розширюється прикметниковими словоназвами атрибутивних денотатів відповідно: *хлібні, палтусяча, скажений, вирячені, коротесенькі*. Однак іменникова словоназва лист, на нашу думку, належить до синсемантичних, що обумовлено традиційною категорією багатозначності лексем. Саме за допомогою експлікатора семантичного обсягу – повнозначного слова (власні назви вважаємо автосемантичними) – розуміємо, що йдеться про вид письмової комунікації – листування. Словоназви вступають між собою в означальні зв'язки: *лист* (який? чий?) *Манфреда*.

Конструкції описаного типу динамізації семантичного обсягу зустрічаємо часто і в іншого автора: *Здавалося, що пронизливий вітер із осінньої нью-йоркської набережної пробрався під комір пальта, поміж петлями вовняного шарфа, під улюблену поторсану кофтинку й дістався самого серця* [1, с. 63]. У реченні конкретизовано автосемантичні іменникові словоназви предметних денотатів – *вітер, комір, петлі, кофтинка* – переважно за допомогою прикметникових словоназв атрибутивних денотатів – *пронизливий, улюблену, поторсану*; а також через слова й словосполучення, що виконують аналогічну функцію й за структурою є неузгоджено-означальними – *із осінньої нью-йоркської набережної, пальта, вовняного шарфа*.

Автосемантичні слова реалізують свою лексичну семантику безвідносно до інших слів у словосполученні та реченні. У структурі словосполучень вони проєктують слабкі позиції для прислівних факультативних компонентів речення. Така значеннєва самодостатність автосемантичних слів спричиняє утворення факультативних прислівних компонентів. Автосемантичні слова функціонують як окремі формально-синтаксичні компоненти із властивою їм ознакою номінувати нерозчленовані денотати. Приклади автосемантичних слово назв у функції підмета в непоширеному реченні: *Думка обірвалась (О.Забужко); Синергетики освіти (М.Кремій); Зерно проросло (М.Степаненко).*

Такі (автосемантичні) іменникові словоназви предметних денотатів визначає їхня синтагматика, фіксація в словниках, а також конкретні умови функціонування в тексті.

Висновки. Проведене нами дослідження іменникових словоназв предметних денотатів на матеріалі різностильових текстів сучасної української літературної мови підтверджує гіпотезу про ресурсоспроможність іменникових словоназв предметного денотата разом із іншими словоназвами розширювати свій семантичний обсяг у певних функціонально визначених умовах.

Також семантичний обсяг іменникових словоназв предметних денотатів здатен до розширення чи конкретизації. Дослідження іменникових словоназв предметних денотатів на матеріалі різностильових текстів доводить здатність таких словоназв динамізувати семантичний обсяг за допомогою визначених елементів у певних функціональних умовах.

Література:

1. Гербіш Н. Теплі історії до кави / Н. Гербіш . – К.: Брайт Стар Паблішинг, 2014. – 168 с.
2. Денисенко Л. Відлуння: від загиблого діда до померлого: роман / Л. Денисенко / пе- редм. Г. Гузьо. – Х.: Книж. клуб «Клуб сімей. дозвілля», 2012. – 320 с.
3. Загнітко А. П. Сучасні лінгвістичні теорії: монографія / А. П. Загнітко. – Вид. 2-ге виправл. і доповн. – Донецьк: ДонНУ, 2007. – 912 с. 6.

4. Іваницька Н. Б. Функціонально-семантична класифікація слів в українській та англійській мові: монографія / Н. Б. Іваницька. – К.: КНТУ, 2004. – 194 с. 10. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля, 2008. – 712 с.

5. Іваницька Н. Л. Повнозначне слово в його проекції на денотат / Н. Л. Іваницька // Укр. мова. – 2006. – № 3. – С. 48–57. 7.

6. Іваницька Н. Л. Повнозначне слово в синтаксисі: традиція й оновлені підходи / Н. Л. Іваницька // Граматики слов'янських мов: основи типологій і характерологій. Тематичний блок: матеріали 15-го Міжнар. з'їзду славістів (20.08.–27.08.2013 р.), Мінськ, Республіка Білорусь. – К., 2013. – С. 65–68

7. Іваницька Н. Л. Семантичний обсяг іменникової словоназви предметного денотата / Н. Л. Іваницька // Наук. зап. Сер.: Філологія. – Вінниця, 2014. – Вип. 19. – С. 126–133.

УДК 811.133.1'373.43

Філологічні науки

НЕОЛОГІЗМИ У ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Передерієва К.А.,

студентка факультету філології та масових комунікацій

Маріупольський Державний Університет

м. Маріуполь, Україна

Словниковий склад української мови постійно збагачується та оновлюється. Деякі лексеми повністю зникають, а інші, навпаки, з'являються у мові та починають активно використовуватися. За останні роки сталося дуже багато історичних змін в Україні, і саме це найбільше відбилося на стані словникового складу.

Лексика української мови поповнюється різними шляхами. В певні часи розквіту держави в її мові з'являється велика кількість запозичень, що спостерігається, наприклад, і в даний період в українській мові. Але все ж таки основне джерело оновлення словникового складу це не запозичення, а

утворення нових лексичних слів на базі нашої мови методом використання різних способів словотворення.

У нашому суспільстві відбуваються дуже значні зміни, і це в першу чергу відображається у ЗМІ. Навіть можна ствердити, що, насамперед, неологізми вперше з'являються в пресі. Це і є актуальністю теми моєї роботи. Метою є дослідження неологізмів у публіцистиці та засобах масової інформації в українській мові.

Питання неологізмів стало об'єктом студіювання багатьох українських мовознавців. Вивчення виникнення нових слів у різних аспектах займалися Ковалик І. І., Клименко Н. Ф., Плющ М. Я., Москаленко Н. А., Медушевський А. П. та інші лінгвісти.

Різні лінгвісти тлумачать термін «неологізм» по-різному. Неологізм (від грец. νέος – молодий, новий і λογισμός – судження, вислів) – це новостворений термін, авторське слово або фраза, що перебуває в процесі входження в загальне використання і ще не включена до державної та загальноживаної мови. Це категорія історично змінна, один з розрядів пасивного словника, тобто це одиниці, які ще не встигли ввійти (або вже не ввійдуть, оскільки, виникнувши, майже відразу ж і зникли) до активного слововжитку [1].

Неологізми – це нові слова, словосполучення, фразеологізми, що з'являються в мові. Виникнення неологізмів спричинене потребою давати назви новим предметам, явищам, поняттям, які постають у наслідок безперервного розвитку економіки, науки, культури, в результаті розширення й поглиблення зв'язків з іншими народами та державами. Особливо активно поповнюються новими словами сучасні науково-технічні термінологічні системи: біоніка, біонавт, гідропоніка, генотип, летилян (антимікробна речовина), інтерферон, океанолог, CD-ROM тощо. Це лексичні неологізми, що виконують номінативну функцію [2, 176]. Але інколи у публіцистиці можна побачити індивідуальні неологізми для посилення динаміки вислову: «З тими, хто не вміє скинути темні окуляри вболівальника, подивитися на

речі пильним, тверезим і об'єктивним поглядом, страждає на киевофобію, особливого бажання дискутувати немає» («Україна молода»); «Для нас, дивослівців, надзвичайно важливий зворотний зв'язок» («Дивослово») [3].

Неологізми також можна назвати лексичними інноваціями. На думку О. Сербенської, інновації – це «новотвори, запозичення, а також включення і входження в мову, зумовлені перерозподілом значень у видах і жанрах мовлення; це і відродження слів і висловів з минулих епох» [4].

Загалом, у працях лінгвістів порушувались проблеми, які пов'язані із тлумаченням терміна «неологізм», аспектом його історичного розвитку та класифікацією. Але водночас, в українській лінгвістиці проблема про новоутворення, їх класифікацію та використання в українській мові постійно перебуває в полі зору науковців. Особливої уваги потребує дослідження необхідності використання неологізмів у публіцистиці та ЗМІ.

Лексику засобів масової інформації можна назвати найдинамічнішою системою сучасної української літературної мови. Важливим є те, що у сфері ЗМІ використовується найбільша кількість інновацій. І це очевидно, бо саме інформативність та новизна є однією з основних функцій засобів масової інформації.

Література:

1. Нові слова та значення: словник / Ін-т укр. мови НАН України; уклали Л. В. Туровська, Л. М. Василькова. – К.: Довіра, 2008. – 271 с.
2. Олійник О. Українська мова: Підручник для 10-11 кл. / О. Олійник. – Київ: Альфа, 1995. – 383 с.
3. Українська мова: Енциклопедія. – К.: Просвіта, 2000. – С. 377.
4. Сербенська О. А. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем: 140 запитань і відповідей / Сербенська О. А., Волощак М. Й. – К.: Просвіта, 2001. – С. 108.

ПРОЗА ТОДОСЯ ОСЬМАЧКИ В РАДІОПУБЛІЦИСТИЦІ ЮРІЯ

ЛАВРІНЕНКА

*Петрова Г. П.,**магістрантка факультету української філології та соціальних наук**Ізмаїльський державний гуманітарний університет**м. Ізмаїл, Україна*

Сьогодні дослідниками здійснено присутній крок у науковому освоєнні потужного художнього материка еміграційної прози ХХ століття, що повертає українській літературі її іманентну сутність, «чисту вартість буття» (Л. Рудницький). За кілька останніх десятиліть на цих теренах зроблено чимало – видано й перевидано спадщину чільних її репрезентантів (І. Багряного, В. Барки, В. Вовк, Д. Гуменної, Г. Журби, Ю. Косача, Т. Осьмачки, У. Самчука), опубліковано численні розвідки (комплексні студії, персональні дослідження, локальні публікації) І. Бурлакової, М. Васькова, Ю. Коваліва, В. Мацька, Ю. Мариненка, І. Набитовича й ін. Неабияку роль у «реставрації» цього аспекту історії української літератури зіграло анафемоване офіційною радянською доктриною еміграційне літературознавство в особі Ю. Бойка-Блохіна, В. Державина, І. Качуровського Г. Костюка, І. Кошелівця, Ю. Шереха.

Повернення втрачених імен (насамперед, «другорядних» авторів, суперечливих постатей, приміром, І. Костецького, Т. Осьмачки), осмислення художнього досвіду еміграційних письменників триває й сьогодні, про що свідчить, наприклад, монографія С. Луцій «Романістика української діаспори 1960-1980-х років: проблематика, жанрово-стильові парадигми» (Тернопіль, 2017) [1]. Історикам літератури належить найближчим часом здійснити якісний перехід від інформаційного нагромадження матеріалу до його всебічного й різнопланового фахового аналізу.

В оприявненні багатьох правдивих фактів, у знятті численних фальсифікацій із творчих біографій еміграційних митців осібне місце

відводиться літературі non-fiction, зокрема, публіцистиці. В цьому контексті на пильну увагу заслуговує радіопубліцистика Ю. Лавріненка – автора відомої антології «Розстріляне відродження». Більшість його усних виступів частково зібрані й видані у книзі «Літературний світ» київським видавництвом «Твім інтер» (2013), до якої увійшли тексти передач, що провадились на радіо «Свобода» з 12. 11. 1959 р. по 01. 03. 1966 р.

Ю. Лавріненко створив ще один радіопроєкт – «Історичний світ». З цим проєктом він щотижня виходив у ефір під псевдо Юрій Гайдар. Свого часу ці радіопередачі, як підкреслює Г. Райбедюк, «відкривали світові надзвичайно важливу правдиву інформацію про радянську дійсність, відтак становили собою безцінний просвітницький матеріал, що й досі не втратив своєї притягальності як історичне й водночас художньо-публіцистичне джерело вивчення драматичних колізій національного буття в теренній Україні та поза її межами» [2, с. 213]. Дослідження основних ідейно-змістових акцентів книги публіцистики чільного «реставратора» (М. Жулинський) травмованої ідеологічними табу історії української літератури є вельми актуальним, оскільки в ній суто літературознавчі проблеми перетинаються з історичними, філософськими, націєтворчими, загальнодуховними.

У своїх радіопередачах Ю. Лавріненко подавав особисті розмисли про українських письменників, поєднуючи науково-критичні, публіцистичні й художні деталі. Особливу увагу він приділяв тим митцям, котрі в «підсоветській» Україні кваліфікувались як «ворожі елементи» (І. Багрянний, В. Барка, В. Винниченко, М. Драй-Хмара, Є. Плужник, У. Самчук, М. Хвильовий та ін.). Одним із найактивніших фігурантів його виступів був Тодось Осьмачка – талановитий поет, прозаїк, перекладач, «свідок і оборонець “зірваної з кореня” України» (І. Костецький).

У різні роки Ю. Лавріненко виголошував на радіо свої локальні й більш ширші доповіді про біографію митця («Похорони Тодосія Осьмачки»), його поезію («Про що і як говорить “Круча” – перша книжка поезій Тодосія Осьмачки», «“Скитські вогні” і “Клекіт” Тодосія Осьмачки», «“Поет” – поема

Тодосія Осьмачки)), переклади («Шекспір стукає у двері України (З приводу виходу в Мюнхені “Макбета” і “Генріха IV” в нових перекладах Тодосія Осьмачки)). Значна частина радіопередач присвячена оцінці, потрактуванню й популяризації на Заході прози письменника. В полі уваги Ю. Лавріненка були всі три повісті («Старший боярин», «План до двору», «Ротонда душогубців»), у яких показано «трагедію України ХХ сторіччя, можливо, найбільшу світову трагедію» [3, с. 8]. Він називає письменника, котрий явив світові «образ доби проклятих років голоду і терору», «душею, що серцем своїм ударила в дзвін світової совісті» [4, с. 268].

Т. Осьмачка – постать неординарна й неоднозначна з погляду і біографічних реалій, і особливостей мистецької індивідуальності. Рецепція його творчої спадщини ускладнюється різними об’єктивними та суб’єктивними факторами, особливим чином, багатолікістю, парадоксальністю й одіозністю самої постаті письменника. Більшість розвідок про його доробок пролягає в площині стилетвірних, мотивно-образних кодифікацій переважно поезії (окремі випадки становлять студії Н. Зборовської, І. Шалати-Барни, М. Скорського). Тож, залучення до наукового вжитку маловідомих і замовчуваних донедавна рецепцій (літературно-критичних, популярних) вельми придатні для фахового аналізу естетичного підґрунтя прози письменника, презентації його епічного доробку, не в повному обсязі охопленого літературознавчою рефлексією.

У трьох усних радіовиступах про Т. Осьмачку (02. 11. 1962 р.; 05. 12. 1962 р.; 02. 01. 1963 р.) Ю. Лавріненко в руслі шерехівського розуміння «органічно-національного стилю» виокремлює кілька тематичних епіцентрів його прози: націєцентрична проблематика, «народновбивницький наступ» на Україну (зокрема, на село), сталінський апокаліпсис, трагедія голодомору, віра в духовне відродження України. Означений тематичний спектр прози письменника узагальнено однією універсальною темою глобальної катастрофи українського народу. В цьому Ю. Лавріненко кореспондується з ґрунтовним еміграційним дослідником Ю. Шерехом, котрий писав, що «конкретність Осьмаччиного бачення світу часом аж страшна» [5, с. 241].

Кожен радіовиступ – погляд на одну з повістей Т. Осьмачки (літературознавці неоднотайні в жанрових дефініціях щодо прози письменника, називаючи його «тріаду» то повістями, то романами). Насамперед, інформатор передає сюжетний ракурс творів, аби ввести слухачів у їх ідейно-сміслову поле. Так, він презентує повість «Старший боярин» як епічну розповідь про боротьбу українського селянства на чолі з інтелігенцією проти соціального та національного гноблення (початок ХХ століття) [4, с. 243], «План до двору» – як трагічне полотно про розкуркулення українського селянина-господаря [4, с. 266]. Автобіографічний твір «Ротонда душоубців», як зазначається в радіопрограмі, побудований на фактичних матеріалах. В ньому показано «сталінський Радянський Союз у дії». Це «книжка безмежного горя [...] доби масового народобивства в Україні» [4, с. 270].

Подібно до В. Барки, письменник формує метафізичний план творів, актуалізуючи біблійний міф про Апокаліпсис й створюючи на його сюжетній матриці сакральну візію національної історії (Україна – поле битви світлих і темних сил). Художній світ прози Т. Осьмачки – це Божий світ, що гвалтується душоубцями. Їм він структурно чітко «пропонує свою зброю до протиставлення – глибоку національну свідомість і духовність, християнську ідею, догмат Біблії» [6, с. 608].

Ю. Лаврінченко оцінює прозу Т. Осьмачки в дусі західного (діаспорного) канону, альтернативного щодо радянського. Важливим видається той ракурс його бачення осмислення письменником трагічного світу українства в представлених слухачам повістях, що його в парадигмі сучасного літературознавства означають як метафізична антропологія. Чеський філософ Ян Паточка назвав її основним аспектом антропоцентризму, що виводить «людину чи тільки вирішальну її сторону – суб'єкт, дух – у центр і на вершину універсуму» [7, с. 22]. У трагічних колізіях доби герої прози Т. Осьмачки залишаються духовно не переможеними (як і персонажі І. Багряного, В. Барки).

Ю. Лаврінченко акцентував увагу на визначальних для авторської свідомості духовних домінантах, вважаючи, що «глибокий моральний первень

повістей пливе просто з серця письменника» [4, с. 270]. У зв'язку з цим впадає у вічі сутнісна грань осмислення ним відображеного трагізму українського народу. Будучи в поезії митцем «гніву і відчаю», у прозі Т. Осьмачка утверджує віталістичну концепцію буття, незважаючи на відтворений «хаос доби», в якому «схопились у нерозв'язуванні вузлі дві супротивні сили – осілий мирний хлібороб і лютий більшовицький кочовик-напасник, любов і злоба, незломна воля до життя і залятий вражий вирок смерті» [4, с. 268].

Ю. Лавріненко звертає увагу слухачів на доволі значущу деталь. В умовах тяжких репресій та смертельного голоду в людині жило «природне почуття гідності й сила опору тим, хто чинив наругу над народом» [2, с. 214]. Саме такими рисами наділені головні герої прози Т. Осьмачки: багатий внутрішнім світом учитель Іван Нерадько («План до двору»), репресований україноцентричний письменник Іван Брус («Ротонда душогубців»). У них жила «наче аж божевільна затятість, воістину нездоланий дух» [4, с. 77]. Відтак доробок письменника представлений у радіостудіях як «живий пам'ятник замучений, але неупокорений Вітчизні [...] Несказанні страждання свої українська людина у творах Осьмачки перемагає через свою перевагу над ворогом» [4, с. 77]. Рядки прози письменника, попри трагічний пафос, перейняті вірою у світле майбутнє. Як естетичне вивершення цієї ідеї звучать слова епілогу повісті «План до двору»: «...Україна ще може блиснути кольором свого духа. Ще заставить людство подумати і про її свободу» [3, с. 235].

Радіопубліцистика Ю. Лавріненка про епічний доробок «одного з найвизначніших письменників 20-го сторіччя» [4, с. 269] не обмежується представленими в нашому викладі радіопередачами. Постать Т. Осьмачки зринає у багатьох інших виступах про сфальсифіковані офіційним радянським літературознавством творчі біографії еміграційних митців (наприклад, радіопрোগрама «Українська література на еміграції про Сталіна і його наслідників»; 01. 11. 1961 р.).

Таким чином, радіопубліцистика Ю. Лавріненка є цінним фактологічним джерелом, оскільки слугує повнішому науковому студіюванню прози

Т. Осьмачки в контексті творчості письменників українського зарубіжжя як важливої складової культурного надбання українського народу. Тому вона має неспростовне значення для створення загальної концепції національного письменства, конкретизації об'єктивної картини його «зрубів» і «паростів», а тому вимагає подальшого ґрунтовного дослідження.

Література:

1. Луцій С. І. Романістика української діаспори 1960–1980-х років: проблематика, жанрово-стильові парадигми: [монографія] / Світлана Луцій. – Тернопіль: Джура, 2017. – 412 с.
2. Райбедюк Г. Б. Художня та історична правда про голод в Україні: за матеріалами радіопубліцистики Юрія Лавріненка // III Дунайські наукові читання: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (18-19. 05. 2017 р.) / Г. Б. Райбедюк. – Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2017. – С. 212-217.
3. Осьмачка Т. С. Старший боярин; План до двору: романи / Т. С. Осьмачка. – К.: Український письменник, 1998. – 239 с.
4. Лавріненко Ю. А. Літературний світ: Передачі на радіо «Свобода» / Ю. А. Лавріненко. – К.: Твім-інтер, 2013. – 784 с.
5. Шерех Ю. В. Пороги і Запоріжжя. Література. Мистецтво. Ідеології: у 3 т. / Ю. В. Шерех. – Харків: Фоліо, 1998. – Т. 1. – 607 с.
6. Барна-Шалата І. М. Дихотомія Божого і сатанинського у повісті Ротонда душоубців Годося Осьмачки / І. М. Шалата-Барна // Sacrum і Біблія в українській літературі / За ред. І. Набитовича. – Lublin: Ingvarr, 2008. – С. 601
7. Паточка Я. Єретичні есеї про філософію історії / Ян Паточка. – К.: Основи, 2001. – 374 с.

ІДІОСТИЛЬ ТА ІДІОЛЕКТ: ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ

Пікуль Т.В.

студент факультету іноземної філології

Рівненський державний гуманітарний університет

м.Рівне, Україна

Однією з актуальних проблем літературознавства є вивчення художнього твору як явища словесного мистецтва, в якому гармонійно поєднуються та взаємодіють зміст, форма та структура зображуваного.

Феномен ідіостилю активно вивчався у працях І.Р. Гальперіна, В.В. Виноградова, В.П.Григор'єва, М.М.Бахтіна, Х.І.Дідух, А.І.Іванова та ін. Науку, що досліджує індивідуальний стиль називають «лінгвостилістикою» (Л.А.Булаховський), «літературознавчою стилістикою» (В.В.Виноградов), «інтерпретацією тексту» (В.М. Жирмунський, В.М. Русанівський, В.А. Кухаренко), «стилістикою декодування» (А.К.Мойсієнко, І.В.Арнольд), а також «поетичним дискурсом», «художнім дискурсом», «стилістичним аналізом» та ін.

На позначення сукупності мовних особливостей творчості письменника, окрім терміна «індивідуальний стиль» та його взаємозамінника «ідіостиль», часто вживають також термін «ідіолект». Донедавна ці терміни не розмежовували, вживаючи їх як синоніми. Так, за визначенням С.Я. Єрмоленко, «індивідуальний стиль, або ідіолект, – сукупність мовно-виразових засобів, які виконують естетичну функцію і вирізняють мову окремого письменника з-поміж інших» [5, с. 186].

Ті дослідники, які все-таки розрізняють поняття ідіостилю та ідіолекту, визначають їх по-різному. Одні вважають, що поняття «ідіостиль» є логічно ширшим за поняття «ідіолект», оскільки це сукупність мовних виразових засобів автора, тоді як компонентами ідіолекту стають важливіші риси ідіостилю [3, с.56]. Інші науковці дотримуються думки, що ідіолект є один із можливих станів системи художньої мови, що складається внаслідок засвоєння

її структури. Ідіостиль же є водночас і стилем мови, і стилем мовлення, який диференціюється на підставі структурних або конструктивних протиставлень і співвідношень між окремими системами вираження [7, с.147].

У різні періоди часу вивчення ідіостилю характеризувалося виділенням різних підходів. Для першого періоду характерна орієнтація на окремі елементи художньої системи письменника та, за узагальненнями Н.С. Болотової такі особливості:

- наголос на композиційних прийомах і структурі;
- увага на образній трансформації слів;
- увага до динаміки мовних форм (В.В. Виноградов, Є.О. Гончарова, А.І. Домашнєв);
- зосередження на універсальних змістах, що по-різному реалізуються в творчості різних авторів;
- наголос на естетичній модифікації виразних засобів в ідіостилі письменника (Т.Г. Винокур, Л.О. Ставицька);
- акцент на вивченні внутрішньо зумовленої системи засобів словесного вираження [1, с. 7].

Другий період вивчення ідіостилю фокусується на аналізі різних змістових і структурних форм організації мовного матеріалу та виявленні характеру їх співвіднесеності на рівні стилістичного узусу або ідіостилю. Простежується лексикоцентризм та орієнтація на виявлення загальних закономірностей у слововживанні одного або кількох письменників [1, с. 7].

Третій період формується під впливом когнітивної лінгвістики на основі моделювання «можливих світів» різних авторів [1, с. 8].

Зараз поняття «індивідуальний стиль» насамперед застосовують до письменника, оскільки саме він створює свою специфічну мову. Мовна особистість автора, його ідіостиль охоплюється:

- мовою його творів;
- ставленням до мови як до суспільного історико-культурного явища;

- використанням мовних різновидів у комунікативних ситуаціях [4, с.11-13].

Проаналізувавши лінгвістичні підходи до вивчення ідіостилю, І. Сидоренко виокремлює шість підходів, які, на її думку, дають найбільш повну характеристику ідіостилю як складового елементу стилістичної системи художнього тексту:

- естетично-маркований (Н.А.Кожевнікова, М.М.Бахтін, Л.О.Ставицька, Б.А.Ларін

- образно-композиційний (Г.О.Винокур, І.П.Шишкіна, В.В.Виноградов, Б.А.Ларін, А.І.Домашнєв, Г.Я. Солганік));

- системно-структурний (Л.А.Новіков, В.В.Виноградов, М.П.Брандес, В.А.Кухаренко, В.П.Григор'єєв та інші));

- комунікативно-когнітивний (Н.А.Голованової, Н.С.Болотнова, Ю.Н.Караулова, В.Е.Чернявської, О.О.Селіванової);

- функціонально-домінантний (С.Ю.Преображенського, Л.С.Виготського, Л.ІБелехової, С.Т.Золяна, Н.І.Головченко, В.А.Кухаренко, С.Ю., А.І.Тарасової);

- адресно-діяльнісний (Н.С.Болотнова, І.В.Арнольд, В.А.Самохіна (Дмитренко), А.І.Бондаренко, та інші)) [8, с. 4-6].

Якщо говорити про особливості визначення поняття «ідіолект», то варто зазначити, що першим, хто запропонував цей термін, був американський лінгвіст Б. Блох, котрий визначив його як «сукупність можливих висловлювань у певний час використання мови, щоб взаємодіяти з іншим мовцем» [10, с. 7].

Як вказує К. Хейзен у своїй статті «Ідіолект», питома значення цього терміна належить до двох категорій:

- 1) загальна сума всієї мови однієї особи, зокрема всі можливі висловлювання;

- 2) мовний випуск однієї людини (тобто лише те, що людина говорить, а не внутрішні, розумові знання).

Л. Ставицька у статті «Про термін ідіолект» схильна розглядати його як об'єкт соціолінгвістики особистості, який «ніби всотує всі без винятку “лектальні” терміни соціолінгвістики, динамічна природа яких надає сутності, що стоїть за терміном, досить умовного та варіабельного характеру...» [9, с. 5].

Літературознавчий словник-довідник трактує ідіолект як «індивідуальне мовлення, що пояснюється місцем проживання, віком, фахом, соціальним станом, загальним рівнем культури певної людини» [6, с. 294].

Як бачимо, майже всі автори словникових дефініцій пов'язують ідіолект саме зі специфічними рисами мовлення автора, до яких можуть належати семантичні, лексичні, граматичні або стилістичні особливості текстів. Схожу думку висловлюють О.О. Селіванова та В.В. Леденьова.

Тобто ідіолект є індивідуальною системою, яка складається з набутих і органічних, групових та індивідуальних особливостей. Індивідуальними при цьому є не лише специфічні параметри ідіолекту (а саме ті з них, що можуть бути виділені як дійсно індивідуальні), але індивідуальною є вся сукупність мовних засобів мовця (вона, зокрема, може відрізнитися від іншої сукупності, тобто від іншого ідіолекту і за кількістю групових особливостей, що входять до її складу, і за їх якістю) [2, с. 8].

Отже, враховуючи наведені визначення різних науковців, можна зробити висновок, що співіснування двох термінів «ідіостиль» та «ідіолект» в літературознавчій та лінгвістичній науці дещо ускладнює аналіз, особливо у тому випадку, коли ці терміни подаються як синонімічні, що не є правильним. Дослідники по-різному визначають поняття ідіолекту та ідіостилю, а їх визначення часто суперечать одне одному, що вносить певну плутанину при характеристиці цих термінів. Ми вважаємо, що терміни ідіолект та ідіостиль повністю ототожнювати не варто, зважаючи на ширшу сферу вживання першого та на переважання в другому виразних та маркованих засобів мови, що більш характерно для мови художньої літератури. Водночас ідіостиль можна позначати синонімічним словосполученням індивідуальний стиль. Таке

уточнення, на нашу думку, дасть поштовх для подальших, більш специфічних досліджень мови художніх творів різних авторів.

Література:

1. Болотнова Н.С. Изучение идиостиля в современной коммуникативной стилистике художественного текста. *Материалы II Международного конгресса русистов-исследователей «Русский язык: исторические судьбы и современность»*. МГУ, 2004. С. 7.
2. Волошук В.І. Індивідуальний авторський стиль, ідіолект, ідіостиль: питання термінології. *Наукові праці*. Том 92. Випуск 79. С.5-8.
3. Григорьев В.П. Грамматика идиостиля. Москва: Наука, 1983. 224 с.
4. Григорьев В.П. Из прошлого лингвистической поэтики и интерлингвистики. М.: Наука, 1993. 175 с.
5. Єрмоленко С.Я. Нариси з української словесності (стилістика та культура мови). Київ: Довіра, 1999. 304 с.
6. Літературознавчий словник-довідник / ред.-уклад. Р. Т. Гром'як. – Київ: ВЦ «Академія», 2007. 753 с.
7. Северская О.И., Преображенский С.Ю. Функционально-доминантная модель эволюции художественных систем: от идиолекта к идиостилю. *Поэтика и стилистика 1988-1990*. Москва: Наука, 1991. С. 146-156.
8. Сидоренко І. Підходи до вивчення ідіостилю у лінгвістичних дослідженнях художнього тексту. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*. 2015. Вип. 21. С. 298-303.
9. Ставицька Л. Про термін ідіолект. *Укр. мова*. 2009. № 4. С. 3-15
10. Bloch B. A set of postulates for phonemic analysis. *Language XXIV*. 1948. P. 3-46.

ВАНІТАТИВНІ МОТИВИ У ЛПРИЦІ ВАСИЛЯ СТУСА
(НА ПРИКЛАДІ ЗБІРКИ «ПАЛІМПСЕСТИ»)

Сас А.А.

студентка філологічного факультету

Донецький національний університет імені Василя Стуса

м. Вінниця, Україна

Урсані Н.М.

доцент кафедри теорії та історії української та світової літератури

Донецький національний університет імені Василя Стуса

м. Вінниця, Україна

Окреслюючи ідейно-тематичні обрії української поезії XVII – XVIII ст., сучасні дослідники досить часто звертають увагу на поширеність мотиву “марнота марнот”, або ж “ванітативного” мотиву (від лат. *vanitas*). Багато вчених вважають, що життя швидкоплинне. Саме тому його потрібно прожити так, аби душа раділа, щоб кожен пам’ятав виключно гарні моменти. Проте є й такі, про яких говорять «життя прожили, а пам’яті – не залишили», - це ті хто прожив життя марнуючи свій час на різні дурниці, а все ж могло б бути зовсім інакше. На думку вчених, ці думки покладені в основу мотиву “світової марноти” – скороминушності земного буття, зрадливості щастя, рівності всіх людей перед смертю тощо [4, с. 188].

Своєрідне тлумачення отримує топос марності земних благ у похвальній поезії. Звичайно, неодмінним складником композиції творів панегіричного жанру є висловлення адресатові вірша побажань довгого й щасливого життя, міцного здоров’я, матеріального добробуту тощо [9, с. 8].

Мотив *Vanitas* є ключовим елементом тематики у творчості багатьох українських поетів та письменників. Не виключенням є Василь Семенович Стус – один із найгеніальніших поетів, який своєю натхненою працею і жагою до життя довів, що за все те, що має, чого досяг і за що боровся вдячний Богові,

який навіть у хвилини відчаю не залишив його ні на мить.

Творчістю поета захоплюються не лише на теренах України, але й усієї Європи. Йому поклоняються, возвеличують. У квітні 2018 року було проведено VI Міжнародну науково-практичну конференцію «Василь Стус: життя, ідеологія, творчість, соціополітичний і літературний контекст». В рамках якої було розкрито невідомі факти життя і творчості поета.

Якщо взяти до уваги той факт, що Донецький національний університет носить ім'я Василя Стуса, то прийнятним є те, що багато викладачів, професорів, досліджують його творчість. Зокрема, О.Є. Соловей, В.А. Просалова, А.С.Бузов розробили ґрунтовні дослідження з ракурсу Стус – поет, громадянин, людина.

Творчість Василя Стуса назавжди вписана в історію України, оскільки він став символом незнищенності людського духу, національної гідності й мистецького самоутвердження попри всі заборони, переслідування, арешти, заслання, тюрми й табори. [3, с. 87].

Вивчення біблійних творів в українській поезії, як здається на перший погляд, зовсім не належить до тем літературознавства. Ще з давніх часів і до наших днів ця тема не залишається у стороні. Проте, це не заважає їй вважатися однією із найбільш невизначених та недосліджених в українському літературознавстві.

Протягом багатьох століть біблійні події та образи надихають на творчість письменників, скульпторів і архітекторів, композиторів і художників, іконописців та майстрів декоративно-прикладного мистецтва. Одні – повністю заперечують існування Бога і все те, що з ним пов'язане, спираючись на думку, що не Бог є першоначалом усього. Проте більшість сучасників вже ж опираються на думку, що саме Бог створив світ і все живе: людей, тварин, рослин...

Багато поколінь людей роздумували про Біблію, порівнювали з нею свої думки та вчинки. Книга книг завжди була ключем, що допомагає людині розкривати сенс життя і таємниці світобудови. Біблія дозволяє більш повно інтерпретувати багато мотивів, сюжетів та образів літератури та культури.

Біблійні мотиви, образи, сюжети займають чільне місце у творчості багатьох письменників від середньовіччя і до сьогодні.

У ванітативній філософії В.Стуса провідне місце належить релігійним аспектам. Творчість В.Стуса характеризує віра у божественне начало. Особистість В.Стуса досить сильно пов'язана із релігійними та національними аспектами, адже без Бога митець не мислив і України. Саме ідея Бога у творчості В.Стуса виступає виразником людської гідності, совісті, моралі, добра, справедливості. Таким чином, Бог для В.Стуса проявляється в його мисленні, вчинках, і як наслідок – у віршах.

Досить часто в Стусових поезіях з'являються біблійні образи, вірші-сповіді переростають в клятви-запевнення вистояти, здолати зневіру, упевнитися в силі духу, вибороти для себе надію на свою правоту [1, с. 8].

Поетична спадщина письменника стала відображенням створеної ним філософської системи, якщо і не претендує на якесь місце в ряду відомих, то, принаймні, представляє певну цінність як один зі способів осягнення світу [5, с. 45].

Василь Семенович належить до генерації шістдесятників, які пропагували порядність, чесність, життя за Божими канонами, за що й були покарані. Тодішня влада забороняла пропагувати релігію, публічні виступи, оскільки накладала власні закони, за якими повинен жити мало не кожен громадянин.

В творчості Василя Стуса досліджуються мотиви: дороги, шляху, гріха, зради, зневіри. Найбільше таких мотивів зустрічається у збірці «Палімпсести», яка власне і є узагальненням творчого доробку поета.

Збірку Василя Стуса «Палімпсести» не дарма називають вершиною його творчості, оскільки вона показує зрілі думки поета на свободу слова й мислення, вільне висловлювання власної позиції в суспільстві. Так як збірка була написана, коли Стус перебував у неволі, то можна впевнено стверджувати, що життя в умовах неволі – можливе. І саме таким чином, пишучи свої вірші, показано, що митець не здався, не скорився, а навпаки – залишився вірним своєму творчому перу.

Палімпсестами, в давнину, називали пергаменти, на яких стерто первісний текст і по ньому написано новий. За словами Михайлини Коцюбинської, «“Палімпсести” збереглися в декількох авторських списках, тому маємо варіанти багатьох віршів, які дуже відрізняються один від одного, зважаючи на умови, в яких доводилося творити (з листа: “Немає ні книжок, ні зошитів моїх з попередньою роботою. Починати завжди все спочатку – то сізіфова праця, яку я маю доконувати”»)» [3, с. 87].

У важкі для поета часи, коли було зовсім нестерпно жити, просив у Бога смерті, але самогубство – це дуже важкий гріх. Митець це знає і тому через деякий час кається і просить у Бога пробачити його за грішні думки:

...За що мене, Отче, караєш життям,
пошли мені смерть - і тобі я воздам... [8, с. 108].

А в поезії "Горить сосна - од низу до гори" поет дуже зневажає козаків, які вчинили наругу над невинною дівчиною. Але ще більше поет обурюється тим, що Бог допустив це, адже згідно з Біблією жодна волосина не повинна впасти з голови, якщо Господь не дозволить. Стус обурюється на те, чому Господь не втрутився, не захистив молоде дівчатко, а дозволив нелюдські знущання над молодого дівчиною.

Якщо ж взяти наступну поезію, то митець цілком розумно дає зрозуміти, що кожна людина, навіть ненароджена є грішною, оскільки її предки від первозданного Адама і Єви – грішні, а значить і все людство продовжить свої темні справи:

...Всі прогріхи минулих душ,
напевне, ще від неоліту
ввійшли у серце, оповите
гріховністю...

Поет на прикладі вірша чітко роз'яснює, що якщо Адам, у якого було все, що забажає зумів згрішити, то чому ж кожен із нас не піддається на цю спокусу.

Таким чином, В.Стус розуміє гріх як субстанцію, яку людина набуває

при народженні, тобто митець тлумачить гріх як християнське розуміння первородного гріха.

На прикладі поезії «...Алея – довга і порожня», добре виражений мотив дороги:

...Дорога довга і порожня,
дві чорні колії в огні плафонів... [7, с.210]

Поет зображує дорогу, як своєрідний символ шляху у незвідане, важке, наповнене неземними перешкодами та падіннями життя. Чому Стус зображує дорогу порожньою? Напевне тому, що вірш написаний у період ув'язнення, де поет був ізольований від усього світу і не знав чи побачить друзів, сім'ю, товаришів...

В.Стус наскрізь бачить суспільство, яке, як здавалось зовсім невідоме. Так, у даній поезії зображено те, що мертва людина – це вільна людина, а живі люди просто не мають свободи, вони ніби «у домовині» з якої зовсім немає виходу, і тому зморені і змучені приречені на моральну загибель:

...Живі – у домовині. Мертві – ні,
хоча тюремним муром всіх притисло... [6, с. 22].

Поезія наскрізь пронизана мотивом «страждання», оскільки влада тисне на кожного. І хоча мертві лежать у домовині – вони вільні, так як ніхто їм вже не перешкоджає, коли живим – немає жодного шансу проявити себе, адже тирані роблять їх рабами, маніпулюючи ними.

В досить своєрідній манері письма зображено мотив «часу»:

...Минають роки – їх не зупинити,
І ти – сторч головою – мчиш услід... [7, с.341]

Митець показує швидкоплинність часу. Час не стоїть на місці, а ми, в свою чергу, народжуємося, ростемо, старіємо і вмираємо – таке вже у нас призначення на землі, і нічого не змінити, зворотного порядку немає.

Поезія Стуса – наскрізь пронизана людськими піднесеннями й падіннями, земними radoщами й відчаєм, болем і стражданнями. Перед нами не «живий смолоскип», а людина.

Якщо ж добре придивитись, то страждання, туга, біль, займають чільне місце у творчості В. Стуса. Саме через них поет досягає душевної рівноваги. Так відбувається своєрідний катарсис поетової душі.

В. Стус створив у поезії особливу філософсько-естетичну картину світу, що відображає своєрідну модель взаємин людини з Богом. Метафізична домінанта визначила й особливості образу ліричного героя, і мотивно-жанрову специфіку творчості письменника, і його проблематику. Художня картина світу поета вирішує, на наш погляд, три головні проблеми: Любов в її загальнолюдському, християнському значенні (де Любов – Бог); творчість як дар Божий з любові до людей; історія в її конкретному та узагальненому сенсі – як результат співтворчості Бога і людини [2, с. 7].

Василь Стус належить до числа тих поетів, для яких актуальною була, є і буде проблема поглибленого вивчення філософського змісту творів, інтелектуального наснаження думки, відживлення історичної пам'яті, морально-етичних принципів. Дуже жаль, що митці слова періоду шістдесятників були під утисками тогочасної влади, яка забороняла висловлювати власні погляди, ідеї, віросповідання. За будь який прояв непослушання, їх засуджували. Єдиним ідеальним варіантом була втеча з країни.

Підсумовуючи наші напрацювання та дослідження, можна зробити висновок, що Василь Стус у своїх ліричних творах часто використовував ванітативні мотиви шляху, гріха, зневаги, дороги, часу, смерті, образ Бога. І найяскравіше це проявляється у збірці «Палімпсести», яка являється вершиною його творчих надбань. Проаналізувавши вірші митця, зрозуміло, що він був віруючою людиною, але не релігійним фанатом. Він усе своє життя тільки те й робив, що вивчав філософські та релігійні вчення багатьох народів світу. Вірив у моральну справедливість, чесність та порядність людей, хоча не раз і «обпікався» такою довірою. Проте, зумів вистояти, перебороти усі негаразди і не піддавати на розтерзання влади.

Василя Стуса вважають одним із найгеніальніших поетів українського народу. Своєю творчістю, натхненням і оптимізмом він довів, що вижити

можна в будь-яких умовах за будь-яких подій, не скорившись і не піддавшись на спокусу. Його неперевершеними поезіями захоплюються не лише в Україні, але й у всьому світі.

І хоч багато вчених досліджували, досліджують і будуть досліджувати творчість чудового митця слова (а найбільшим дослідником є його син Дмитро Стус) все одно, залишаться факти, про які ніхто так і не дізнається. Адже поезія почала досліджуватися лише після смерті Стуса, а більшість творів за життя було знищено і відновленню не підлягає.

Література:

1. Базилевський В. Стус Василь (1938 – 1985). Визволення смертю / В. Базилевський // Сл. Просвіти. – 2013. – 1 – 9 січ. – С. 8.
2. Життя і творчість Василя Стуса (до 75-річчя від дня народження): реком. список / уклад. С. Настенко ; ДЗ «Держ. б-ка України для юнацтва». – Київ, 2013. – 10 с.
3. Іванишин М. Василь Стус у вимірах онтології та екзистенції нації. // Сл. і Час. – 2006. – № 4. – С. 87
4. Криса Б. Пересотворення світу. Українська поезія XVII – XVIII століть. – Львів: Видавничий відділ “Свічадо”, 1997. – 215 с.
5. Павленко М. С. Хлоп’як із криці. В. Стус. / М. С. Павленко // Біб-ка «Дивослова». – 2009. – № 12. – С. 44 – 63.
6. Стус В. Вечір. Зламана віть: Вибране. Київ: Дух і літера: Задруга, 1999. – 384 с.
7. Стус Василь. Палімпсест: Вибране / В. Стус; упоряд. Д. В. Стус. – К.: Факт, 2003. – 432 с.
8. Стус В. Палімпсест: вибране / В. Стус; упоряд. Д. В. Стус. – 2-е вид. – К.: Факт, 2006. – 432 с.
9. Ornowski J. Bogaty w parentelę, sławę, i honory wirydarz herbownemi wielmożnych ich mościów panów p. Zacharzewskich / J. Ornowski. – Kijów, 1705. – 79 k.

“СВОЄ” І “ЧУЖЕ” У ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІЙ
КОНЦЕПЦІЇ В.ДЕРЖАВИНА

Тетеріна О.Б.,

к. філол. н., докторантка

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

м.Київ, Україна

Погляди В.Державина на проблему міжлітературної рецепції, з акцентом на її функціональності у розвиткові вітчизняного письменства, особливо прикметні нині з огляду на свою актуальність для сучасного порівняльного літературознавства (враховуючи його увагу до таких методологій теорії літератури як герменевтика, культурна антропологія та рецептивна естетика).

Феномен взаємопроникнення «свого» і «чужого» як чинник поступу українського письменства є визначальним у концепції національної літератури вченого. Саме під таким кутом зору дослідник розглядав вітчизняний літературний процес як специфічно-національний у світовому міжкультурному універсумі.

Загальнолітературне значення поглядів В.Державина на перспективи українського письменства принципово увиразнюється у контексті полеміки, яка розгорнулася навколо проблеми «великої літератури» та вибору шляху національного літературного розвитку (Ю.Шерех, У.Самчук, В.Петров), насамперед з огляду на обстоювану Ю.Шерехом концепцію «національно-органічного стилю».

В.Державин відстоював думку, що у національній літературі всі стилі є національними, пов'язуючи поступ вітчизняного письменства у світовому контексті зі “змаганням” з іншими літературами та органічним засвоєнням найвищих художньо-естетичних здобутків на власному ґрунті.

Учений акцентує увагу на переосмисленні/трансформації митцем слова інонаціонального художнього досвіду. В.Державин обґрунтовує погляд на

вплив як стимул, імпульс для оригінальної творчості, наголошуючи на своєрідності сприймаючої літератури, що є визначальним і для сучасної компаративістики (Д.Дюришин, О.Діма, Д.Наливайко).

У такому контексті дослідник розглядає “формальні аспекти процесу впливу» - переклад, імітацію, стилізацію, пародію, надаючи виняткового значення перекладові, а особливо – стилізації, - з огляду на їхню роль у національному літературному розвитку.

В.Державин, як і його попередники, осмислював переклад багатоаспектно. Учений наголошував на його загальнолітературній ролі - «створенні нових художньо-естетичних цінностей на власному ґрунті» (П.Топер). Водночас учений вважав важливими (насамперед, з огляду на поступ перекладацького мистецтва та формування перекладацьких традицій) і проблеми теорії та критики перекладу.

Порушуючи питання про різні рівні міжлітературної взаємодії, В.Державин вбачав мету впливу у засвоєнні художньо-естетичних здобутків та їх “перевершенні”. Особливого значення учений надавав стилізації, яку виокремлював як таку форму міжлітературної рецепції, що найбільше сприяє розширенню меж літературної творчості.

Учений утверджував концептуальний погляд на “велику літературу”, який (у порівнянні із переконаннями його опонентів) вирізняється глибоким розумінням феномену взаємодії “свого” і “чужого” у поступові національного письменства.

Погляди В.Державина на національний літературний розвиток у світовому контексті, що розвивають думки та ідеї попередників (П.Куліш, І.Франко та Леся Українка), а, водночас, суголосні уявленням провідних учених нині (Д.Дюришин, А.Діма, Є.Касперський, Д.Наливайко), засвідчують, поряд із концепціями інших еміграційних дослідників, неперервність української компаративістики як вагової частини вітчизняної науки про літературу.

МЕТОДИ І ПРИЙОМИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Хруленко О.О.,

студентка філологічного факультету

Донецький національний університет імені Василя Стуса

м. Вінниця, Україна

Із розвитком науки й техніки поняття термінології набуло різноманітних трактувань, що свідчить про об'єктивну потребу в аналізі та систематизації поглядів різних дослідників, зокрема в методологічному аспекті, який частково досліджували К.Я.Авербух, А.Й.Багмут, М.О.Вакуленко та О.В.Вакуленко, Л.А.Васенко, О.М.Кримець, В.В.Дубічинський, І.В.Волкова, М.М.Володіна, Б.М.Головін, Р.Ю.Кобрін, І.Р.Процик, О.І.Радченко, А.В.Суперанська, Н.В.Подольська, Н.В.Васильєва [2; 3; 5]. Утім чіткого узагальнення методів дослідження наукової термінології, їх розмежування та співвіднесення з традиційними мовознавчими методами проведено не було.

Мовознавчі методи можна розділити на експериментальні й теоретичні. За аналогією можна виділити два взаємодоповнювальних методи дослідження і в термінології, які вивчають правила й закономірності утворення, розвитку й функціонування термінів у певній галуззі людської діяльності, послуговуючись статистичним та аналітичним методами дослідження [3, с. 5].

Статистичний метод (СМ), який окреслює “що звично?”, полягає у визначенні наявності тієї чи тієї мовної реалії безвідносно щодо її правильності. Найголовнішими складниками цього методу є описовий метод спостереження, а також констатаційний етап низки лінгвістичних і загальнонаукових методів (наприклад, методу граматичних аналогій і зіставного, аналізу й синтезу). За допомогою статистичного методу традиційно досліджують також усне мовлення і писемні джерела, фіксуючи практику вживання певної мовної / мовленнєвої одиниці. Істотним недоліком цього методу є те, що він не передбачає критичної

оцінки наявних результатів і переведення кількості набутої інформації в якісно нове знання.

Аналітичний метод (АМ), який визначає “що правильно?”, дає змогу з’ясувати наукову обґрунтованість і доцільність конкретної мовної одиниці (лексеми і, зокрема, терміна) або правила, й охоплює методи порівняльного, семантичного, концептуального, логіко-поняттєвого, історико-етимологічного, компонентного аналізу, індукцію та дедукцію, таксономізацію, формалізацію, структурний метод, функціональний метод, метод пріоритетного функціонування, метод акустичних інваріантів тощо.

Застосування СМ і АМ ураховує природні особливості об’єктів дослідження мовознавчої науки загалом і термінології зокрема адже, наприклад, значна частина термінів виникає стихійно [4, с. 149], а вже потім опрацьовується.

У дослідженні наукової термінології заявлені методи мають найчастіше такі особливості застосування. За допомогою описового методу й методу спостереження (елементи СМ) фіксують практику конкретного вживання і функціонування терміноодиниці чи явища. Такі дослідження варто доповнювати елементами АМ, якими найчастіше постають:

1) порівняльно-історичний метод (для виявлення спільних рис мовної форми вираження і змістового наповнення термінів, їх структурних компонентів і елементів у різних мовах, у різних хронологічних межах);

2) зіставний метод (для виявлення відмінних рис мовної форми вираження і змістового наповнення термінів, їх структурних компонентів та елементів у різних мовах);

3) дефінітивний аналіз (для уточнення дефініцій термінів для їх унормування й упорядкування; для вироблення критеріїв вдалого терміна та ін.);

4) структурний метод (для вивчення формальної та змістової структур терміна) з використанням дистрибутивного аналізу (для вивчення сполучуваності термінів та їх лексико-семантичних відношень – синонімії, паронімії, омонімії й полісемії в галузевих терміносистемах), компонентного аналізу (для вивчення семантичної структури термінів), методу опозицій (для віднаходження родових і

видових ознак у дефініціях термінів для визначення місця терміна в ієрархічній системі інших термінів певної галузі знання і т. ін.);

5) функційний аналіз (для з'ясування особливостей вживання термінів у наукових текстах і в повсякденному метамовленні фахівців);

6) дедукція (вивчення терміна й терміносистем від загальних їх ознак до конкретних);

7) індукція (узагальнення часткових випадків використання термінів до встановлення закономірностей чи тенденцій розвитку терміносистем);

8) метод гіпотез (для побудови наукових теорій і концепцій);

9) ідеалізація (для створення конструктів моделей і теорій);

10) формалізація (для виявлення сутнісних характеристик термінів і їх складників за допомогою формалізованої метамови опису);

11) морфо-семантичний аналіз (для вироблення правописних рекомендацій щодо вживання конкретних термінів);

12) метод акустичних інваріантів (для вивчення інваріантних фонетичних характеристик звуків мовлення в терміноодиницях).

Сучасні дослідники термінології використовують у своїх дисертаціях, наприклад, елементи СМ і АМ: 1) для СМ – описовий метод (І.В.Волкова, М.М.Володіна, О.І.Радченко); експериментальний метод (В. Л. Іващенко); 2) для АМ – порівняльний метод (І.В.Волкова, О.І.Радченко); квантитативний аналіз (І.В.Волкова); компонентний аналіз (І.В.Волкова, М.М.Володіна); методи систематики (І.В.Волкова); структурно-семантичний, лінгвопрагматичний, контекстуальний, етимологічний аналіз (М.М.Володіна); метод системного аналізу, інтроспекція, метод типологізації, структурний і дистрибутивний аналіз (В.Л.Іващенко) [5, с. 12-96].

На дихотомічність наукового підходу у вивченні мовних явищ звертали увагу чимало відомих дослідників. Наприклад, Ю. Шевельов виділяв науковий і нормативний підходи до мовних явищ [3, с. 10]. Таке бачення наукових методів термінології відповідає й підходу до мови як до цілісної діалектичної єдності стійкого та рухливого, стабільного та змінного, статичного та динамічного. За

подібною логікою на початку минулого століття відбувся поділ граматики на пасивну (традиційну), у якій мовні факти розглядають від граматичних форм до змісту, й активну (функційну), де опис відбувається від значення до можливих засобів його вираження. Про подібні складники наукового дослідження пише й А.Й.Багмут: “У підході до аналізу мовної практики можна визначити два напрямки: статистичний і кваліфікативний. Виразні переваги другого все ж не позбавлені деякого відтінку особистих уподобань дослідника <...> Не можна, однак, забувати й того, що статистичні факти нерідко впливають на становлення норм більше, ніж кваліфікативний аналіз” [5, с. 144]. Два рівноправних методологічних підходи в лінгвістичному дослідженні – аналітичний і синтетичний – виділяла й Л.З.Сова [80, с. 233].

Отже, поєднане, системне застосування статистичного й аналітичного методів, урахуваючи природні особливості об’єктів дослідження, окреслює термінологію як повноцінну науку. Ці методи включають і суто мовознавчі, і загальнонаукові. Таким чином у термінології як науці фактично сполучаються методологія й підходи точних і гуманітарних наук, що дає змогу значно глибше й об’єктивніше досліджувати мовний матеріал.

Література:

1. Абакумова Г.О. До питання про експресивність терміна / Г.О. Абакумова // Мовознавство. – 1981. – №3. – С. 85–88.
2. Авербух К.Я. Общая теория термина: комплексно-вариологический подход: Дисс. ... докт. филол. наук: 10.02.19 / Ивановский гос. ун-т. – Иваново, 2005. – 324 с.
3. Арнольд И. В. Основы научных исследований в лингвистике: Учебное пособие / И. В. Арнольд. – М.: Высшая школа, 1991. – 140 с.
4. Бабенко Л. Г. Лингвистический анализ художественного текста. Теория и практика: Учебник. – 3-е изд., испр. – М.: Флинта: Наука. 2005. – 495 с.
5. Багмут А.Й. Сучасна мовленнєва дійсність: орфоепічні норми і мовленнєва діяльність//Загальна та експериментальна фонетика: Зб.наук.пр.і матеріалів/Відп.ред. Л.Г.Скалозуб.–К.: ВД „Соборна Україна”, 2001.–С.143–144.

б. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2004. – 344 с.

УДК: 811.161.2-26'06 (045)

Філологічні науки

ДО ПИТАННЯ ПРО УНОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ
ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Жук А.Д.,

студентка факультету філології та журналістики

імені Михайла Стельмаха

Вінницький державний педагогічний університет

імені М. Коцюбинського

м. Вінниця, Україна

Проблема унормування лексики української літературної мови була й залишається в центрі уваги вітчизняних науковців, бо, як слушно зауважував, професор І. Огієнко – «для одного народу мусить бути тільки одна літературна мова й вимова, тільки один правопис» [6, с.15].

Саме І. Огієнко у своїх працях приділяв значну увагу виробленню літературних норм, зокрема, 1918 року запропонував на розгляд правописної комісії Міністерства освіти «Найголовніші правила українського правопису», які було затверджено й надруковано в журналі «Вільна українська школа». Будучи міністром освіти у 1919 році, запровадив у всіх школах України використання правил українського правопису.

Найскладнішим періодом нормалізації і стандартизації української літературної мови була саме перша третина ХХ ст. Причина тому – тривале функціонування української мови в умовах диглосії на територіях, які входили до складу інших держав.

Т. Мельник зазначає, що засадничими для розуміння процесів унормування лексики у 20-30 рр. ХХ ст. та їхнє значення для розвитку сучасного мовознавства є студії українських та зарубіжних мовознавців, у яких викладено:

1) теоретичні основи нормувальних процесів (С.Ожегов, Е.Косеріу, А.Коваль, О.Ахманова, В.Іцкович, Є.Петрищева, Л.Граудіна, Л.Баранникова, М.Пилинський, К.Горбачевич, З.Франко, М.Жовтобрюх, В.Русанівський, С.Єрмоленко, Г.Яворська, Л.Струганець, З.Терлак, О.Черемська, І.Марушкевич);

2) історію української літературної мови 20-30 рр. ХХ ст. (І. Огієнко, В. Чапленко, М. Жовтобрюх, Ю. Шевельов, Л. Масенко, Г. Бідер, Р. Трифонов);

3) питання історії та теорії лексикографії (М. Пилинський, П. Горецький, Л. Паламарчук, В. Німчук, Г. Мацюк, Н. Данилюк, Л. Полюга, О. Тараненко, Т. Кульчицька, В. Старко);

4) лексико-семантичні процеси в українській літературній мові початку ХХ ст. (Л. Лисиченко, О. Муромцева, С. Єрмоленко, О. Тараненко, Н. Сологуб, І. Кочан, Л. Струганець, О. Стишов, В. Чабаненко, Т. Коць, Л. Мовчун, В. Семиряк, В. Юносова, Л. Кучеренко, О. Радченко та ін.) [5, с.3].

Історичні традиції і новаторство нормувального процесу пов'язують з Харківською філологічною школою, представниками якої є О. Курило (другий період діяльності), О. Синявський, М. Сулима, Л. Булаховський, К. Німчинов, М. Наконечний, Б. Ткаченко, М. Йогансен.

Працю «Грамматика української мови» (1919) В. Сімовича вважають найавторитетнішою українською граматикою, яка відіграла важливу роль у стандартизації літературної мови. У цій розвідці автор описав найновіші для того часу погляди щодо сутності мови, її історії, функціонування й розвитку, становлення української літературної мови, її діалектної основи, мови письменників тощо.

За основу нормування лексичної системи літературної мови автор брав народну мову, яка відображає світогляд українського народу. Дослідник стверджував, що народна словесність – це той невичерпний скарб, із якого кожен може не просто вивчити мову, а й відчути, зрозуміти значення кожного окремого слова. Тому, хто не має змоги ознайомитись із народною мовою, науковець радить читати етнографічні матеріали: збірки народних пісень,

байок, казок, оповідань [4, с.141-142]. Зауважимо й те, що в процесі відбору лексичних одиниць В. Сімович орієнтувався на дослідження нових лексем, які з'являлися в літературній мові, звертаючи особливу увагу на мову письменників-новаторів.

О. Курило, як і для М. Гладкий та М. Сулима, основне завдання щодо творення літературної мови загалом і наукової зокрема вбачали у викоріненні російськомовних впливів (зокрема, О. Курило наголошувала на способі «російського думання», який виявився у творенні синтаксичних та фразеологічних зворотів). Також М. Гладкий наголошує на визначній ролі письменників, які, спираючись на народну мову та літературні мовні традиції, повинні «уміти з сирого матеріалу селянських діалектів творити мовні форми, близькі й рідні духові й інтересам широких мас» [1, с.159].

Науковці за вихідний принцип унормування мови брали поширеність лінгвального явища в народній мові й етнографічних джерелах. Зокрема, нормативними, на думку М. Сулими, є слова, «що їх утворено в цілковитій згоді з системою народної мови, цебто утворені слова повинні бути подібними до вже наявних слів» [9, с.31].

Професор О.Синявський був одним з найактивніших учасників правописної конференції, яка відбулася 1927 року у Харкові і заклала підвалини нормування правописних норм української мови. Синтезом усіх напрацювань ученого стали «Норми української літературної мови». Науковець уважав, що для збагачення мови українці мають спиратися на досвід інших країн, пов'язаний із різними виробничими сферами. Основними тенденціями у виробленні літературних норм учений вважав розвиток індивідуальних властивостей мови, а також поширення інтернаціональних елементів [2, с.19]. Закріплення мовних явищ у словниках і граматиках визначав одним із критеріїв їхньої нормалізації. Тому вимагав від упорядників Російсько-українського академічного словника 1924-1933 рр. адекватного перекладу слів і словосполучень: наприклад, до російського слова «общежитие» запропоновано подати один із поданих варіантів перекладу (гуртожиток, житлогурток,

житлогурт), а саме: гуртожиток, – оскільки воно активно функціює в народній мові й може стати нормативним [7, с.57–66].

Починаючи з 30-х років посилюється вплив російської мови на освіту і науку українців: скорочується викладання українською мовою в школах, припиняється вивчення української мови у вищих навчальних закладах. Вживання її у повсякденному житті не заборонялось, але активно впроваджувалась практика зближення української мови з російською.

Аналізуючи цей період, Ю. Шевельов зазначав: «Урядове втручання взагалі, а в даному випадку з боку уряду, опанованого росіянами, – у внутрішні закони мови було радянським винаходом і новиною. Ні поляки, ні румуни, ні чехи до цього не вдавалися, як не вдавалася царська адміністрація дореволюційної Росії. Вони всі обмежувалися на заходах зовнішнього тиску: забороняли вживати українську мову прилюдно, цілковито або частково; накидали державну мову через освітню систему; зваблювали українців своєю культурою й можливістю кар'єри; переселяли їх на неукраїнські території, а українські землі заселяли членами панівної нації тощо. Поруч цих «клясичних» метод радянська система встановлює контроль над структурою української мови: забороняє певні слова, синтаксичні конструкції, граматичні форми, правописні й орфоепічні правила, а натомість пропагує інші, ближчі до російських або й живцем перенесені з російської мови» [11, с.173].

Основну роботу науковці Харківської школи зосередили на системних засадах унормування мови, практикували укладання словників і підготували правопис. У період з 1926 р. по 1929 р. активно видавалися підручники й посібники з української мови для вищої і середньої школи.

У 50-60-х рр. ХХ ст. продовжувався процес русифікації української науки, але покращився стан лексикографічного опрацювання й наукового дослідження української мови. В Інституті мовознавства ім. О. Потебні АН УРСР було підготовлено й видано шеститомний «Українсько-російський словник» (1953–1963), де українська лексика була представлена значно ширше, ніж у «Російсько-українському словнику» 1948 року. Її реєстр становив понад

120 000 слів. На базі шеститомного словника було створено тритомний «Російсько-український словник», що вийшов друком у 1969 році. У цей час почалася підготовча робота для укладання великого тлумачного словника української мови, який вийшов у одинадцяти томах протягом 1970–1980 років. Було видано кілька перекладних словників – двотомний «Польсько-український словник» (1958–1960), «Українсько-англійський словник» (1957), «Французько-український словник» (1955) і «Українсько-французький словник» (1963) та ін.[3, с.52]

Активізується дослідження усіх рівнів української мови (п'ятитомне видання «Сучасна українська літературна мова» (1969–1973)), вивчення українських говірок («Лінгвістичний атлас говорів Закарпатської області УРСР (Лексика)» (1958–1960)), історії української мови («Лексис...» Лаврентія Зизанія (1964), «Лексикон словеноросійський» Памви Беринди (1961) тощо).

У праці «Сучасна українська літературна мова» (за ред. І. Білодіда) наголошувалося, що «найголовнішим джерелом збагачення словникового складу української літературної мови в соціалістичну епоху, як і всіх інших мов нашої країни, стала мова великого російського народу – одна з найрозвиненіших і найбагатших мов світу», що «процес лексичного збагачення української літературної мови за допомогою російської відбувається і шляхом прямого засвоєння російських слів і словосполучень, чому сприяє близька спорідненість обох мов, і способом калькування», що «спосіб калькування, як своєрідний вид запозичень, практично не має меж у процесі збагачення словника української літературної мови» [3, с.53].

Отже, найповніше теоретичні основи стандартизації мовних явищ висвітлено у працях В. Сімовича та представників Харківської філологічної школи. Вони наголошують, що процес унормування сучасної української літературної мови відбувався під впливом народної словесності та мови письменників. Напрацювання вчених дозволяють накреслити перспективи мовного розвитку в Україні у сучасний період.

Література:

1. Гладкий М. Мова сучасного українського письменства / М. Гладкий. – Харків ; Київ: ДВУ, 1930. – 159 с.
2. Жовтобрюх М. Визначний дослідник української мови (До 80-річчя з дня народження О. Н. Синявського) / М. Жовтобрюх // Українська мова і література в школі. – 1967. – № 132. – С. 18-25.
3. Масенко Л. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір / Л. Масенко. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 163 с.
4. Мельник Т. Засади уніфікації лексики сучасної української літературної мови в працях Василя Сімовича / Т. Мельник // Культура слова / [відп. ред. С. Я. Єрмоленко]. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. – Вип. 77. – С. 141-146.
5. Мельник Т. Процеси унормування лексики української мови у 20–30 рр. ХХ століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Т. Мельник. – К., 2010. – 20 с.
6. Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки / І. Огієнко. – Львів, 1995.
7. Синявський О. Російсько-Український Словник ВУАН / О. Синявський // На мовознавчому фронті / [відп. ред. Г. Ткаченко]. – К.: ДВУ «Радянська школа», 1931. – Кн. 1. – С. 57-66.
8. Скопненко О. Засади кодифікації в українській та білоруській мовах (20-і – початок 30-х рр. ХХ ст.) / О. Скопненко // Мовознавство. – 2010. – № 2-3. – С. 168-174.
9. Сулима М. З приводу наших мовних злиднів / М. Сулима // Радянська освіта. – 1927. – № 2. – С. 25–33.
10. Черемська О. Засади лексичного нормування у працях мовознавців Харківської філологічної школи (перша третина ХХ ст.) / О. Черемська // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія: Філологічна. – 2014. – Вип. 50. – С. 108-111.
11. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900-1941). Стан і статус / Ю. Шевельов. – Чернівці, 1998. – С. 173.

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ КІНОПОВІСТІ ОЛЕКСАНДРА
ДОВЖЕНКА «ЗАЧАРОВАНА ДЕСНА» (ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ КОНЦЕПТ)

Колодна Ю.Є.

студентка українського мовно – літературного факультету

імені Г.Ф.Квітки–Основ'янка

Харківський національний педагогічний університет

імені Г.Ф.Сковороди

м.Харків, Україна

Розвиток сучасної української мови позначений переосмисленням українським суспільством якості власних духовних цінностей, зокрема рідної мови. Олександр Петрович Довженко – митець світового масштабу. Його багатогранна творчість репрезентує Україну, її становлення, панораму буття українців [2]. Формування кожної людини розпочинається ще в дитинстві. Письменник з захопленням розповідає про свій рідний край, безмежний світ почувань від навколишнього у своєму поетичному полотні “Зачарована Десна” – це гімн красі й радощам життя, величі вічно юної природи.

Мета статті – аналіз лінгвокультурного концепту кіноповісті та покладання її на зображення ментальних особливостей українців [14, с.93].

Актуальність розвідки полягає в тому, що лінгвокультурний концепт кіноповісті Олександра Довженка «Зачарована Десна» досі не дістав достатнього висвітлення в мовознавстві [4, с.288]. Виявлення характерних етнічних рис українців, утілених у мові повісті, стане наступним ключем до пізнання національного менталітету [1, с.552].

Питаннями вивчення мовностилістичних особливостей творчості письменників займалися Л. А. Булаховський, І. К. Білодід, В. В. Виноградов, Р. М. Будагов та інші. Проте поза увагою науковців перебуває лінгвокультурний аспект твору [13].

Мовна канва повісті вражає своєю неповторністю, багатогранністю. Через

призму свідомості й світогляду подано події в обох літературних перлинах, де відлунюють мотиви нерозривного зв'язку людини і природи, особи і народу [5, с.296]. І в Довженковій «Зачарованій Десні» виявляється дитяче захоплення довколишністю та намаганням розгадати її таємниці, простежуються витoki становлення особистості українця. Йдеться про те, за допомогою яких прийомів письменник намагався розкрити всю сутність українсько народу [3]. В кіноповісті «Зачарована Десна» О. Довженко писав про героїв, що вони, співаючи, «охоплювали піснями цілі століття свого життя», бо знали «старі козацькі й чумацькі мотиви, і пісні праці й кохання, і боротьби за волю, й нові, комсомольські пісні, і «Інтернаціонал», і «Заповіт», і «Побратався сокіл з сизокрилим орлом – гей-гей, брате мій, товаришу мій!..», і знову «Все мы в бой пойдем за власть Советов...». Словесно-художні і звукові образи пісень відбивали події життя народу, ставали надбанням кожного з наступних поколінь і вони в «своїх» піснях, створених попередниками, в сучасності воскрешало цілі століття минулого життя [7, с.470].

Через опис героїв письменник відображав любов українців до усього живого, наприклад «Добрий дух луку і риби. Гриби й ягоди збирав він у лісі краще за нас всіх і роз мовляв з кіньми, з телятами, з травами, з старою грушею і дубом – з усім живим, що росло і рухалось навколо [11, с.50] ». Також в кіноповісті велика увага приділялася на тому, що український народ займався сільським господарством: « Скільки він землі виорав, скільки хліба накопив!».

Письменник відобразив мистецтво мови, красномовство, того дотепного, мудрого вислову, що їх створив народ у своєму вічному прагненні до прекрасного, зокрема в слові, у вислові, наприклад «...все проходить, все минає, забувається й губиться в невинній зміні годин, і всі наші пригоди і вчинки течуть, як вода, між берегами часу [12, с.146].»

Найвитриманішою в розумінні єдності ритмомелодичної лінії є кіноповість (чи кінооповідання) «Зачарована Десна» – це суцільна, так звана поезія в прозі. Але і в цій єдності є різні елементи: пісенний, оповідний в стилі народного красномовства і афористичне мовлення від «я», перейняте, однак,

фольклорними народнопоетичними барвами [8, с.85]. Тобто живуть такі типи ритмо мелодики: 1) «Я пливу за водою. Я пливу за водою, і світ пливе наді мною... І плав пливе... Повечорів мій день, туман поле ясне укриває, і я дивлюсь, хвилюючись, нав коло, – треба мені поспішати. Гості пливають на вербових човнах, хвиля хвилю з-за Десни доганяє, гості-думи з далекого теплого краю везуть мені...»; 2) «Річки й озера були глибші, риба більша й смачніша, а що вже грибів та ягід у лісі – не переносити, та й ліси були густіші, трави – вуж не пролізе...»; 3) «Далека красо моя! Щасливий я, що народився на твоєму березі, що пив у незабутні роки твою м'яку, веселу сиву воду, ходив босий по твоїх казкових висипах, слухав рибальських розмов на твоїх човнах і казання старих про давнину, що лічив у тобі зорі на перекинутому небі, що й досі, дивлячись часом униз, не втратив щастя бачити оті зорі навіть у буденних калюжах на життєвих шляхах») [14, с.993]. Цікава, оригінальна образність твору, в багатьох місцях подана через призму дитячого «бачення», виразна композиція літературної «сповіді», загальна мелодійність і ритм роблять «Зачаровану Десну» одним з помітних зразків мистецтва слова [9, с.92].

Олександр Довженко вказує на шанобливе ставлення до батька, як це ще було заведено з давніх-давен в Україні. Хто шанує батька свого, той шанує її рід, а відповідно – людей. З великою любов'ю автор описує батька в роботі. Він чудовий хлібороб, косар. Він красивий у праці, невтомний та натхненний. "Скільки він землі виорав, скільки хліба накопив! Як вправно робив, який був дужий і чистий!" – захоплено згадував свого батька вже сивий митець і шанобливо схиляв голову перед його пам'яттю. Своїм прикладом трудівника він виховав із сина працелюба – творця, гідного громадянина своєї Вітчизни [6, с.652].

Отже, кіноповість Олександра Довженка «Зачарована Десна» займає важливе місце у літературі. За допомогою багатьох засобів та прийомів, які використав письменник у творі, ми можемо прослідкувати ментальні особливості українського народу. Мова і культура – ці два знакові коди на взаємоперетинах і зв'язках детермінували появу нової лінгвістичної науки – лінгвокультурології.

Література:

1. Бабич Н. Українська експресивна лексика: семантичний, лексикографічний і функціональний аспект: монографія / Н.Бабич.- Ніжин: ТОВ Вид-во «Аспект-Поліграф», 2005. – 552 с.
2. Бабій М. Індивідуальні вияви релігійності українця [Електронний ресурс]/ М.Бабій.- Режим доступу: http://dspace.nbuv.ua/123456789/159882/07_Kalagina/pdf?sequence/.
3. Мацько Л. Слово в художньому творі [Електронний ресурс]/ Л.Мацько. – Режим доступу: <http://levchenko.eu/images/pobierz/Habilitacja%20Lenki.pdf>
4. Борботько В. Г. Принципы формирования дискурса: От психолінгвістики к лінгвосинергетике / В. Г. Борботько. - [изд. 3-е, испр.]. – М.: Книжный дом "ЛИБРОКОМ", 2009. – 288 с.
5. Голянич М. Внутрішня форма слова і дискурс: [монографія] / М. Голянич. - Івано-Франківськ: Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2007. – 296 с.
6. Потєбня А. А. Из записок о теории словесности: Поэзия и проза. Тропы и фигуры. Мышление поэтическое и мифическое. Приложения / А. А. Потєбня. – Харьков, 1905. – 652 с.
7. Левченко О. П. Символи у фразеологічних системах української та російської мов: лінгвокультурологічний аспект [Електронний ресурс]: дис. На здобуття наук.ступеня доктора філол.наук:спец./ О. П. Левченко ; Львів. регіон. ін-т держ. управління Нац. акад. держ.управління при Президентові України.– Львів, 2007 – 470с.
8. Мізін К. [Рецензія] / К. Мізін // Мовознавство. – 2013 – № 6 – С. 85–88. –Рец. на кн.: Савченко Л. Н. Феномен етнокодів духовної культури у фразеологіїукраїнської мови: етимологічний та етнолінгвістичний аспекти. – Сімферополь,2013.
9. Цимбалюк В. Мова як генетичний код народу / В. Цимбалюк // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях та колегіумах. – 2004 – № 1 –С. 92.

10. Кононенко В. Етнолінгводидактика: проблеми і перспективи [система методів і засобів вивчення української мови з позицій етнології] / В. Кононенко // Педагогіка і психологія. – 1994 – № 3 – С. 28.

11. Курач Л. Проблема развития лингвокультурологической компетентности учащихся на уроках русского языка в школах с украинским языком обучения / Л. Курач // Всесвітня література в сучасній школі. – 2013. – № 5. – С.50.

12. Солодка А. Через мову – до розуміння культури: з досвіду використання лінгвокультурології у полікультурному вихованні учнів / А.Солодка // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2004. – № 1. – С. 146–156.

13. Чаграк Н. І.Лінгвокультурологія як важливий напрям викладання іноземної мови професійного викладання [Електронний ресурс] / Н. І. Чаграк. – Режим доступу: <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=20169&chapter=1>

14. Шарипова Н.Э. Лингвокультурология как новое направление в системе преподавания иностранного языка [Электронный ресурс] / Н.Э.Шарипова // Молодой ученый. – 2015. – № 3. – С. 993–995. – Режим доступу: <https://moluch.ru/archive/83/15467/>.

